

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO  
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO  
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS**

**AGNĖ TAMOŠAUSKIENĖ**

**PRIVATUS PENSIJŲ DRAUDIMAS: PRIVALUMAI IR  
TRŪKUMAI**

**Magistro baigiamasis darbas**

**Vadovas**

**Doc. dr. I. Panovas**

**Vilnius, 2013**

**TURINYS**

<b>ĮVADAS.....</b>	<b>3</b>
<b>1. PENSIJŲ KAUPIMO SISTEMOS TEORINIAI ASPEKTAI.....</b>	<b>5</b>
<b>1.1. Pensijų sistemos reformos ypatybės.....</b>	<b>5</b>
<b>1.2. Pensijų kaupimo sistema Lietuvoje.....</b>	<b>11</b>
<b>1.3. Pensijų sistemos Europos Sąjungos valstybėse .....</b>	<b>21</b>
<b>1.4. Privačių pensijų fondų esmė ir vieta pensijų sistemoje.....</b>	<b>25</b>
<b>1.5. Privačių pensijų fondų rizikos valdymas.....</b>	<b>30</b>
<b>2. PRAKTINĖ DALIS.....</b>	<b>35</b>
<b>2.1. Sodros pagrindinė įmoka į pensijų fondus .....</b>	<b>35</b>
<b>2.2. Pensiinis aprūpinimas nedalyvaujant reformoje (I pakopa).....</b>	<b>37</b>
<b>2.3. Pensiinis aprūpinimas antrojoje pakopos reformoje (II pakopa).....</b>	<b>47</b>
<b>IŠVADOS .....</b>	<b>66</b>
<b>PASIŪLIMAI IR REKOMENDACIJOS .....</b>	<b>68</b>
<b>LITERATŪROS SĄRAŠAS.....</b>	<b>69</b>
<b>ANOTACIJA .....</b>	<b>72</b>
<b>ANOTATION .....</b>	<b>73</b>
<b>SANTRAUKA.....</b>	<b>74</b>
<b>SUMMARY.....</b>	<b>75</b>
<b>PRIEDAI .....</b>	<b>76</b>

## IVADAS

Asmeniniai finansai lydi mus kiekviename žingsnyje. Finansai – tai ne tik skambi frazė, naudojama bankuose, bei kalbant apie tarptautines rinkas ar akcijų biržas. Mūsų asmeniniai finansai yra pinigai, kuriuos uždirbame ir leidžiame savo poreikiams, kuriuos taupome, investuojame, kuriuos mokame už draudimą, mobilų telefoną bei kitas paslaugas. Tačiau ne visada galime skirti laiko ir žinių pilnai išnagrinėti vieną ar kitą paslaugą priimant patį optimaliausią sprendimą, tad už mus tai dažniausiai daro prekybos, draudimo tarpininkai ar tiesiogiai reklama, tačiau jie suinteresuoti tikrai ne mūsų gerovei.

Pensijų draudimas – tai tokia gyvybės draudimo rūšis, kurią pasirinkę galime iš anksto pasirūpinti tuo savo gyvenimo periodu, kai būsime nebe tokie aktyvūs, nebe tokie darbingi, kai ateis laikas mėgautis tuo, ką sukūrėme. Žmonės svajoja apie geresni, sotesni gyvenimą. Gyvenimą be rūpesčių ir streso. (Sodra, 2013).

Lietuvos Respublikos gyventojai darbui negaili nei jėgų nei energijos. Metams bėgant jų lieka vis mažiau ir mažiau. Sulaukus pensinio amžiaus tik tada susimąstome, kokias pajamas mes užsidirbome už atitarnautą laiką.

Šiuo metu daug kalbama apie pensijų reforma Lietuvoje. Dabartinė pensijų kaupimo sistema – tai galimybė kiekvienam, mokačiam socialinio draudimo įmokas, ne tik gauti senatvės pensiją iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau „Sodros“), bet ir kaupti lėšas pensijai privačiuose pensijų fonduose.

Pensijų kaupimo sistema – tai galimybė dalį „Sodros“ įmokų kaupti pensijų fonde. Šia galimybe pasinaudoję asmenys, dalį socialinio pensijų draudimo įmokų, šiuo metu mokamų „Sodrai“, nukreips į savo sąskaitą pasirinktame pensijų fonde. Renkantis pensijų fondą, vertėtų atsižvelgti į būsimą kaupimo trukmę, kuo ilgesnio laikotarpio pensijų fondo pelningumą, mokesčių dydį bei atkreipti dėmesį į jų derinį su fondo pajamingumu. Pasirinkus pensijų fondą, reikia su jį valdančia pensijų kaupimo bendrove sudaryti pensijų kaupimo sutartį.

Pensijų fonduose kaupiamos lėšos yra atskirtos nuo pensijų kaupimo bendrovės turto. Jos laikomos ne pačioje kaupimo bendrovėje, o specialiaame banke – depozitoriume, kurio veiklą taip pat prižiūrima ir kontroliuojama.

Pensijų fondas – valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondas.

### **Problemos aktualumą rodo:**

- a) Vis dažniau platinama informacija apie socialinio draudimo sistemos kaupimo reforma;
- b) Skirtingos strategijos pasirinkimo įtaka pensijų dydžiui.

**Magistro baigiamojo darbo tikslas** – išanalizuoti ir įvertinti privačių pensijų draudimų privalumus ir trūkumus.

**Magistro baigiamojo darbo uždaviniai:**

1. Išnagrinėti privačių pensijų draudimų privalumus ir trūkumus.
2. Įvertinti pasirinktų kaupimo būdų privalumus ir trūkumus.
3. Pasiūlyti optimaliausius variantus.

**Tyrimo objektas** – privatus pensijų draudimas.

**Tyrimo dalykas** – pensijų sistemos kaupimo įvertinimas.

**Tyrimo šaltiniai** – LR teisės, susiję su socialinio draudimo sistemos kaupimo reforma, mokslinės publikacijos, straipsniai, pristatymai bei pranešimai šia tema.

**Tyrimo metodai** – lyginamasis, analizės ir kiti metodai.

**Hipotezė** – pensijos sistemos kaupimo įgyvendinimas yra iš dalies efektyvus.

**Magistro baigiamojo darbo mokslinis naujumas.**

Privačių pensijų draudimui daug dėmesio skiria socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Bet Lietuvoje trūksta vieningos nuomonės, kurie išsamiau išnagrinėtų dabartinę mokesčių sistemą.

**Magistro baigiamojo darbo praktinė reikšmė.**

Šiame darbe pateikiama Lietuvos teisės aktai, straipsniai bei pranešimai, susiję su socialinio draudimo sistemos pensijos kaupimo reforma. Manau, kad šitas darbas bus naudingas studentams bei asmenims, besidomintiems privačiu pensijos kaupimu.

## 1. PENSIJŲ KAUPIMO SISTEMOS TEORINIAI ASPEKTAI

Žmonių gyvenimo laiko ilgėjimas yra teigiamas reiškinys, tačiau lygiagrečiai jis kelia ir finansinio stabilumo problemas, socialinių garantijų trūkumą bei priemonių jas užtikrinti stoką.

2004 m. Lietuvoje veiklą pradėjo privatūs pensijų fondai. Šios socialinio draudimo sistemos reformos tikslas buvo pensijos kaupimo procesą padaryti efektyvesnį. Iki tol „Sodra“ tik perskirstydavo surenkamus mokesčius įvairioms išmokų gavėjų grupėms, tarp jų ir pensininkams. Tiesioginis kaupimas nevyko. Šiuo metu dirbantys asmenys gali pasirinkti alternatyvą – dalį savo mokamos socialinio draudimo įmokos pervesti į privačius fondus (Liutvinavičius M., Sakalauskas V., 2011).

Mano nuomone, pensijų kaupimo sistemos nagrinėjimas turi būti pradėtas nuo pensijų sistemos reformos mechanizmo analizės, t.y. nuo ištakų ir reformos atsiradimo paskatų.

### 1.1. Pensijų sistemos reformos ypatybės

Socialinė apsauga apima tris pagrindines sritis: socialinį draudimą, socialinę paramą ir socialines išmokas. Valstybinio socialinio draudimo sistema užtikrina apdraustiems šalies gyventojams pajamas senatvės, ligos, invalidumo, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe atvejais.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija formuoja socialinės apsaugos politiką Lietuvoje (Sodra, 2013).

Socialinis draudimas – svarbiausia Lietuvos socialinio draudimo dalis.

Socialinis draudimas yra aktualus visiems gyventojams: vieni iš jų moka socialinio draudimo įmokas būsimai pensijai, kiti gauna socialines išmokas - pensijas. Socialinis draudimas suteikia žmonėms socialinį saugumą senatvėje.

Rinkos santykiais pagrįstoje visuomenėje galioja individualios atsakomybės už save principas, kurio idėja yra ta, kad sveikas ir darbingas žmogus turi pasirūpinti ateitimi pats, o nesitikėti paramos iš valstybės.

Pagrindinė šių dienų aktualija yra susijusi su pensijos išmokos dydžiu, kuris yra toks menkas, kad jo nepakanka tenkinti minimalius poreikius arba netgi tų poreikių nepatenkina. Vidutinė socialinio draudimo senatvės pensija 2013 m. 1 mėn. buvo 816,51 Lt. (Sodra, 2013). Lietuvoje vidutinė senatvės pensija yra viena iš mažiausių tarp Vidurio ir Rytų Europos valstybių. Tuo tarpu kaimyninėje Lenkijoje pensininkai vidutiniškai gauna beveik dvigubai daugiau - 1492 Lt. Mažesnės nei Lietuvoje pensijos yra tik Rumunijoje ir Bulgarijoje, kur jos vidutinis dydis atitinkamai siekia 604 Lt. ir 432 Lt. Lietuvos pensijų fondo valdytojų

duomenimis, atotrūkis pagal pensijų dydį taip pat akivaizdžiai pastebimas ir Čekijoje, kur vidutinė senatvės pensija siekia 1412 Lt. bei Slovakijoje - 1208 Lt. Tarp Baltijos šalių Lietuva pagal šį rodiklį taip pat stovi eilės gale - Latvijoje ir Estijoje vidutinė pensija atitinkamai yra 1050 Lt. ir 801 Lt (Respublika, 2011).

Mažą pensijų dydį sąlygoja daug veiksnių: prasta šalies ekonominė situacija, nepalanki demografinė situacija (visuomenės senėjimas), didelis nedarbas ir t.t.

Europos valstybių gyventojai senėja – žmonės gyvena vis ilgiau. Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės rodo greičiausią Europoje gyventojų skaičiaus mažėjimą dėl labai žemo gimstamumo ir didelės emigracijos. Valstybei bus vis sunkiau spręsti pagyvenusių žmonių gerovės klausimą ateityje, mažėjant mokesčių mokėtojų ir augant pagyvenusių žmonių skaičiui. Ši problema, kaip ir kitose Europos Sąjungos valstybėse (Lenkija, Švedija, Estija, Latvija ir kt.), sprendžiama šalia einamojo finansavimo pensijų sistemos palaiapsniui įvedant pensijų kaupimą (Pensijų kaupimo sistema, 2013).

Jei nebūtų kaupimo galimybės, kitos alternatyvos būtų tik didinti išėjimo į pensiją amžių ar socialinio draudimo įmokas. Abi pastarosios alternatyvos neigiamai paveiktų visuomenę ir ūkį – daugėtų senyvo amžiaus invalidumo pensijų gavėjų, brangtų darbo jėga, stiprėtų emigracija, daugėtų priešpensinio amžiaus bedarbių.

Valstybinio socialinio draudimo pensijų sistema neužtikrino žymesnio pensijų augimo, ko pasėkoje atsirado būtinybė esamos pensijų sistemos reformai, su tikslu užtikrinti pensijų išmokų augimą.

Lietuvos pensijų sistemos reforma buvo pradėta 1994 -1995 metais, kurios metu buvo pasiektas tikslas – didinti pensijų išmokas, tačiau nuo 1998 m. pasireiškė šios sistemos silpnoji pusė – finansinis nepajėgumas išmokėti pensijas, kurį sąlygojo Lietuvos ekonominės bei demografinės problemos.

1994 - 1995 m. Lietuvos pensijų sistemos reforma neužtikrino pakankamo gyventojų pensinio aprūpinimo, neskatino dalyvauti socialinio draudimo sistemoje, todėl buvo nutarta dar kartą ją reformuoti. Reformos pradžia yra laikomas 2000 m. sausio 1 d. priimtas pensijų fondų įstatymas ir tų pačių metų balandžio 26 d. Priimtas LR Vyriausybės nutarimas Nr. 465, kuriame buvo patvirtinta pensijų reformos koncepcija.

Norint užtikrinti pensijų išmokėjimą esantiems ir būsimiems pensininkams buvo būtina kuo skubiau reformuoti pensijų sistemą taip, kad padidėtų finansiniai ištekliai (Pensijų sistemos reformos koncepcija, 2000).

Kaip teigia Bitinas A., Tartilas J. ir Litvaitienė J. (2011), pensijų sistemos reformą galima apibūdinti kaip pensijų sistemos pokyčius, siekiant sistemos veiksmingumo – gerinant sistemos administravimą, skaidrumą, informavimą, tobulinant einamųjų išmokų ir kaupiamųjų išmokų sistemos santykį, siekiant pensijų adekvatumo ir pakankamumo (Bitinas A., Tartilas J., Litvaitienė J., 2011).

Prieš pradėdant vykdyti pensijų sistemos reformas, būtina įvertinti, kokia turi būti pensijos pakeičiamumo norma, kokias rizikas turi aprėpti pirmosios pakopos pensijų sistema ir kokie turėtų būti jos įsipareigojimai pensijų gavėjams, kokia atsakomybė paliekama pensijų sistemos dalyviams ir valstybei, koks turi būti ateities pensijų sistemos dalyviams ir valstybei, koks turi būti ateities pensijų sistemos finansinis rezervas, koks turi būti socialinio draudimo įmokų tarifo dydis ir jo įtaka darbo rinkai, nacionaliniam taupymui ir ekonominiam augimui. Be to, būtina nustatyti pensijų sistemos politikos principus, konkrečius pensijų sistemos tikslus bei uždavinius.

2002 m. gruodžio 3 d. LR Seimas pritarė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtam Pensijų sistemos reformos įstatymo projektui. Pagrindinis reformos bruožas – kiekvienas Lietuvos gyventojas, kuris yra apdraustas privalomuoju valstybiniu socialiniu draudimu, galės savanoriškai dalį pensijos pats kaupti asmeninėje sąskaitoje, esančioje pasirinktame pensijų fonde ar gyvybės draudimo bendrovėje.

Nuo 2004 iki 2008 metų Lietuvoje laikinai buvo palankios sąlygos naujai pensijų kaupimo sistemai vystytis. Sparčiai auganti ekonomika, didėjantis mokančių mokesčius dirbančiųjų skaičius sąlygojo didėjančias valstybės biudžeto pajamas. Vėliau, prasidėjus finansų krizei krito finansinio turto kainos rinkose bei sumažinus įmokų į pensijų fondus dydį sumažėjo galimybės pensijų fonduose sukaupti didesnę sumą. 2012 m. patvirtinus naujus kaupiamosios įmokos, pervedamos į pensijų fondus, tarifus bei nuo 2014 m. pradėdant į pensijų fondus perversi ne tik socialinio draudimo įmokų dalį, bet ir pensijų kaupimo įmokas, mokamas kaupimo dalyvio lėšomis, bei papildomas įmokas iš valstybės biudžeto vėl atsirado galimybė sukaupti ženklėnę pensijos sumą (Pensijų kaupimo sistema, 2013).

Naujoji kaupimo sistema suteikė žmonėms galimybę dalį privalomų socialinio pensijų draudimo įmokų kaupti savo asmeninėje sąskaitoje ir dėl to, sulaukus pensinio amžiaus, gauti didesnę pensiją iš kelių šaltinių (Pensijų kaupimo sistema, 2013).

Šia pertvarka taip pat buvo siekiama sukurti tvaresnę, skaidresnę ir adekvačias išmokas garantuojančią sistemą, dėl kurių atsirado „Sodros“ biudžeto deficitas. Taip pat buvo siekiama skatinti privatų pensijų kaupimą, gerinti „Sodros“ veiklos efektyvumą. Pensijų reforma pagrįsta pesimistiniu scenarijumi, kad 2050 metais Lietuvoje gyvens tik 2,6 mln. žmonių. Padidėjus gimstamumui šalyje, pensijos išaugtų (Valstybės naujienos, 2013).

Vienas svarbiausių pertvarkos ramsčių – ilgesnis išėjimo į pensiją amžius. Šiuo metu moterys pensininkėmis tampa būdamos 60 metų, o vyrai – 62,5 metų. Įgyvendinat pensijų reformos gaires, 2027 m. tiek vyrai, tiek moterys į pensiją išeitų 65 m. amžiaus. Gairėse numatoma taikyti lankstų žmogaus išėjimo į pensiją terminą. Tai reiškia, kad žmogus sukaukęs reikiamą darbo stažą, gali elgtis kaip

tinkamas. Jeigu pensijos suma tave tenkina, gali išeit į pensiją, jeigu matai, kad suma yra mažesnė, dirbi toliau, o pensija didėja (Valstybės naujienos, 2013).

Reformuojant pensijų sistemą buvo pakeista senatvės pensijos skaičiavimo metodika, pasirenkant virtualių litų arba apskaitos vienetų, vadinamųjų taškų, sistemą. Šios dvi sistemos skiriasi tuo, kad virtualių litų sistema įvertina įmokėtų pinigų laiką, nes nuo įmokų kaupiasi palūkanos. Tai kaupiamoji sistema – kuo anksčiau įmokėjai, tuo didesnę gausi pensiją. Ši sistema skatina jaunesnius žmones mokėti įmokas. Taškų sistema tik sumuoja, kiek valstybinio socialinio draudimo įmokų sumokėjai, ir viskas.

Keičiant pensijos skaičiavimo metodiką, buvo siekiama šį skaičiavimą padaryti skaidresnį, kad gyventojai, vos pradėję dirbti ir mokėti mokesčius valstybei, žinotų, kokią senatvės pensiją jie gaus, o pensijos dydis labiau priklausytų nuo sumokėtų įmokų, o ne nuo to, kokios yra „Sodros“ ir valstybės finansinės galimybės.

Reforma buvo siekiama pakeisti „Sodros“ biudžeto apskaitą, atskirti sveikatos draudimą ir pensijų kaupimą nuo valstybinio socialinio draudimo, nustatyti, kad įmokos būtų apskaitomos pagal atskiras socialinio draudimo rūšis. Gerinant fondo valdymą, siekiama sudaryti fondo rezervą kiekvienai draudimo rūšiai (nedarbo, ligos, motinystės, pensijų) ir numatyti jo naudojimo tvarką. Gairėse buvo numatyta, kad ekonominės krizės metu, esant nepakankamam fondo rezervui ir trūkstam pajamų išmokoms mokėti, fondo deficitas dengiamas iš valstybės biudžeto lėšų, kaip ir paskolų, paimtų siekiant įvykdyti įsipareigojimus, palūkanos. Šiais pertvarkymais siekiama subalansuoti „Sodros“ biudžetą, kad netruktų pajamų išmokoms apdraustiesiems išmokėti, o esant nepritekliui – šis būtų permetamas valstybės biudžetui (Valstybės naujienos, 2013).

Pensijų kaupimas antrosios pakopos pensijų fonduose – tai savanoriškas dalies surinktų socialinio draudimų įmokų investavimas. Lietuva, kaip ir kitos Vidurio Europos šalys, nusprendė pasitikėti privačiais investuotojais ir įsipareigojo į privačius fondus pervesti dalį gautų socialinio draudimo įmokų. Per pastaruosius keletą metų krizės akivaizdoje Vidurio Europos šalys persvarstė įsipareigojimus dalį surinktų socialinio draudimo įmokų pervesti privatiems fondams. Vengrija iš vis atsisakė pensijų kaupimo privačiuose fonduose sistemos, o Lenkija sumažino pervedamų įmokų dalį nuo 7,5 proc. iki 2,5 proc. (Valstybės naujienos, 2013)

Įgyvendinant pensijų sistemos pertvarką, buvo numatyta gerinti pensijų kaupimo privačiuose fonduose veiklos efektyvumą. Reforma taip pat buvo siekiama sumažinti pensijų kaupimo dalyvių investicinę riziką ir netgi numatyta įvertinti galimybę įsteigti valstybės valdomą pensijų kaupimo bendrovę antrosios pakopos pensijų fondams valdyti. Šios krizės patirtis parodė, kad privatūs pensijų fondai labiau rūpinasi pelnu, o ne pensininkų interesais. Krizės metais akcijų vertė krito net kelis kartus, o



pensijų fondų pelnas išaugo. Taigi, buvo siekiama, kad valstybinė pensijų kaupimo bendrovė konkuruotų su privačiais pensijų fondais. Tai darytų didesnę įtaką privačių pensijų fondams, nei formalūs suvaržymai.

Reformos pradžioje buvo leista visiems, kaupiantiems pensijas privačiuose fonduose, pasirinkti, ar jie nori ir toliau kaupti pensiją ir privačiuose pensijų fonduose, ar nori grįžti ir savo pensiją kaupti tik „Sodroje“. Taip buvo daroma, nes buvo keičiamos pensijų kaupimo privačiuose fonduose sąlygos. Ankščiau buvo numatyta į privačius pensijų fondus pervesti 5,5 proc. įmokų, o dabar atsiranda 2+2+2 sistema. Todėl žmonėms buvo suteikta galimybė nebetęsti pensijų kaupimo privačiuose fonduose, jeigu jų netenkina naujos sąlygos.

Gairėse taip pat buvo įsipareigojama skatinti savanorišką pensijų kaupimą trečiosios pakopos pensijų fonduose (Apžvalga, 2011).

Dėl tokių sunkumų, su kuriais ateityje vis labiau susidurs valstybinės pensijų sistemos ir dėl daugelyje šalių taikomų mokestinių lengvatų draudimo sutartims Vakarų Europos šalyse auga kaupiamojo gyvybės draudimo poreikis. Kuo geresnė valstybinio aprūpinimo pensijomis sistema (pensijos dydis, pensinis amžius, garantijos dėl pensijos dydžio ateityje), tuo mažesnis poreikis alternatyviems apsirūpinimo pensija šaltiniams (Skučaitė A., 2001).

Guogis A. (2002) dar prieš įgyvendinant pensijų reformą išskyrė tris pagrindinius pensijų reformos privalumus: pirma, savanoriško kaupiamojo pensinio draudimo sukūrimas Lietuvoje atveria gyventojams platesnes teises rinktis – ne tik valstybinio socialinio draudimo pensijas ir individualų draudimą bankuose ar gyvybės draudimo kompanijose, bet ir savanorišką draudimą pensijų fonduose. Antra, esant palankiai ekonominei konjunktūrai ir pakankamai efektyviam fondų administravimui, privačių pensijų fondų įkūrimas gali padidinti investicijas. Trečia, gyventojų santaupos gali išaugti.

Pasak Vilutytės K., Valužio K. (2004), pensijų sistemos reformos koncepciją Lietuvoje įtvirtina tris pensijų sistemos pakopas (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Pensijų sistemos reformos pakopos Lietuvoje (sudaryta pagal Vilutytę K., Valužį K., 2004.)

<b>Reformos pakopa</b>	<b>Tikslas</b>	<b>Priemonės</b>	<b>Įmokos</b>
I pensijų sistemos pakopa	Užtikrina bazinę pensiją	Pensija mokama iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto	34 proc. Darbuotojo atlyginimo yra pervedama į „Sodrą“
II pensijų sistemos pakopa	Užtikrina papildomą pensijos dalį	Pensija kompensuoja prarastas pajamas. Kaupiama privačiuose pensijų fonduose	Dalis „Sodrai“ mokamų įmokų kaupiama pasirinktame pensijų fonde.
III pensijų sistemos pakopa	Suteikia daugiau pajamų negu numatyta I ir II pensijų sistemos pakopose.	Asmuo gali sudaryti savanoriškojo pensijų draudimo sutarti su privačiu pensijų fondu ar gyvybės draudimo bendrove.	Pilnai kaupiama privačiuose fonduose

Kaip teigia Gudaitis T. (2009), yra rizika, kad pagrindinis reformos tikslas – pakeisti pensijų sistemą taip, kad sulaukę pensinio amžiaus žmonės gautų didesnes pajamas negu iki šiol – gali būti nepasiekta. Kaupiamos pensijos dydžio negarantuoja nei valstybė, nei pensijų fondai, nesėkmingų investicijų atvejais visos pasekmės tenka pensijų kaupimo dalyviams. Dauguma pensijų fondų dalyvių neturi investavimo patirties, todėl auditorių nuomone, turėtų būti sukurta pensijų kaupimo dalyvių švietimo sistema, padedanti asmenims pasirinkti ir keisti investavimo kryptį (pensijų fondą) atsižvelgiant į žmogaus amžių, gautas ir gaunamas pajamas ir kitus veiksnius, siekiant kuo efektyviau valdyti investicijų riziką (Gudaitis T., 2009).

Dar vienas iš reformos privalumų – kaupiamų lėšų saugumas, nes įstatymu yra nustatyta, kad pensijų kaupimo bendrovė pensijų turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja turto patikėjimo teisiniais pagrindais. Be to, kiekvieną pensijų fondą sudarantis pensijų turtas turi būti atskirtas nuo kito pensijų kaupimo bendrovės turto ir kitu tos pačios pensijų kaupimo bendrovės valdomu pensijų fondų pensijų turto. Depozitoriumas yra viena iš kontrolės priemonių, užtikrinančių tinkamą pensijų fondų lėšų investavimą, tačiau 4 pensijų kaupimo bendrovės priklauso tai pačiai įmonių grupei, kaip ir Depozitoriumas. Depozitoriumas atsako už žalą, padarytą pensijų fondo dalyviams ar valdymo įmonei, jei jis neatliks savo pareigų ar netinkamai jas atliks. Tačiau yra rizika, kad pensijų kaupimo bendrovių ir depozitoriumų priklausymas tai pačiai įmonių grupei gali susilpninti pensijų fondų veiklos kontrolę.

Pensijų sistemos reformos vykdymo metu valstybė prisiima visus įsipareigojimus, susijusius su lėšų pervedimu privatiems pensijų fondams, t.y. „Sodra“ privalo pervesti visą priskaičiuotą sumą, nepriklausomai nuo to, ar darbdavys sumokėjo pensijų fondo dalyvio socialinio draudimo įmokas. Kaupiamos pensijos dydžio negarantuoja nei valstybė, nei pensijų fondai, nesėkmingų investicijų atvejais visos pasekmės tenka pensijų kaupimo dalyviams.

Yra rizika, kad sumažėjusios pensijos gali padidinti valstybės išlaidas mažas pajamas gaunančių asmenų kompensacijoms.

Atsižvelgiant į tai, jog pagal galiojančius teisės aktus papildoma pensijos dalis už dalyvavimą privačiam kaupime bus mažinama pagal kaupiamųjų įmokų ir įmokų socialinio draudimo papildomai pensijos daliai dydžiu santykį, asmeniui, kaupiančiam pensijų fonde penkerius metus, „Sodrai“ mokama papildomos pensijos dalis sumažės apie 18 proc. Ilgesnį laikotarpį kaupiantiems asmenims papildomos pensijos dalis sumažės iki 52 proc. Taigi dalyvavimo pensijų fonduose naudingumas priklauso nuo dalyvio amžiaus, jo gaunamų pajamų ir daugelio kitų veiksnių:

- draudimo (darbo) stažo,
- draudimosi trukmės mišrioje („Sodros“ ir pensijų fondų) sistemoje,

– nuo laukiamos pensijų fondo įmokų grąžos.

Gyventojai neturi būti nepagristai skatinami jungtis į privačius pensijų fondus. Kita vertus, galima išskirti dalyvavimo privačiose pensijų sistemoje privalumus. Pirma, išlieka teisė į socialinio draudimo išmokas, susijusias su nedarbingumu, ligomis, motinystės pašalpomis. Lėšų kaupimas privačiuose pensijų fonduose iš apsisprendusio dalyvauti dirbančiojo nepareikalaus papildomų išlaidų (bet atskaičiuojami administravimo mokesčiai iš įmokų, gaunamų iš „Sodros“). Asmuo gali pasirinkti investavimo kryptį ir didinti sukauptą turtą jį investuojant.

Apibendrinant pensijų reformos teorinius ir praktinius sprendimus, galima daryti išvadą, jog socialinės apsaugos kontekste ne mažiau svarbu, kad pensijų sistema nebūtų socialine prasme rizikinga. Rizika kyla dėl to, jog pensijų sistema yra itin socialiai jautri sritis, nulemianti didelės visuomenės dalies gyvenimo kokybę, socialinę padėtį šalyse, pragyvenimo lygį, atitinkamai ir ekonomikos rodiklius – vartojimo lygį, BVP, investicijų lygį ir t.t.

Toliau pereikime prie pensijų kaupimo sistemos Lietuvoje analizės, kas mano nuomone yra viena iš svarbiausių socialinio draudimo posistemių. Jos tikslas – perskirstyti gyventojų pajamas bei išlaidas, t.y. išlyginti nesinchronizuotą gebėjimą uždirbti pajamas ir pageidaujamą vartojimą per visą gyvenimo ciklą.

## 1.2. Pensijų kaupimo sistema Lietuvoje

Vienas iš pagrindinių, senatvės pensijos kaupimo sistemos faktorių yra darbo užmokestis. Skyrių pradėsiu pateikdama darbo užmokesčio ir jį lemiančių veiksnių apibrėžimus. Taip pat, naudojant ekonomikos teoriją, trumpai pristatysiu kaip šie veiksniai įtakoja darbo užmokestį.

Darbo užmokestis yra atlyginamas už darbą, darbuotojo atliekamą pagal darbo sutartį. Darbo užmokestis apima pagrindinį darbo užmokestį ir visus papildomus uždarbius, bet kokius tiesiogiai darbdavio išmokamus darbuotojui už jo atliktą darbą (Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, 15 skyrius).

Darbuotojo darbo užmokesčio nustatymas nėra reglamentuojamas, todėl skiriasi priklausomai nuo darbo kiekio ir kokybės, įmonės, įstaigos, organizacijos veiklos rezultatų bei darbo paklausos ir pasiūlos darbo rinkoje. Vyrams ir moterims už tokį pat ar lygiavertį darbą mokamas vienodas darbo užmokestis.

Konkretūs valandiniai tarifai, atlygiai, mėnesinės algos, kitos darbo apmokėjimo formos ir sąlygos, darbo normos (išdirbio, laiko, aptarnavimo ir kt.) nustatomos kolektyvinėse ir darbo sutartyse Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Darbuotojų darbo užmokestis negali būti mažesnis nei nustatytas minimalus valandinis atlygis ir minimali mėnesinė alga.

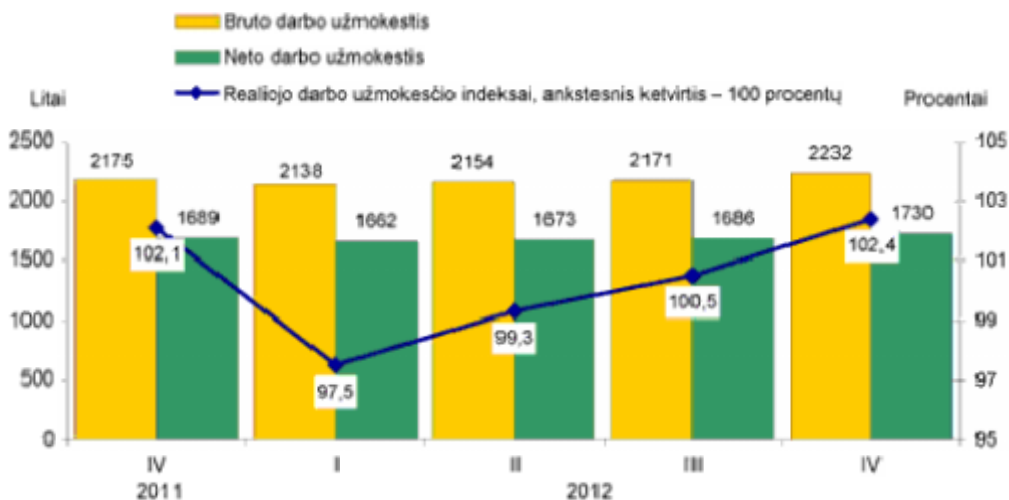
Šiuo metu pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 19 d. nutarimą Nr. (11.8 – 53) SD – 1000 minimalus valandinis atlygis yra 6,06 lito, o minimali mėnesinė alga – 1000 litų darbuotojams, dirbantiems įmonėse, įstaigose, organizacijose, nepaisant nuosavybės formos, ir kitiems asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta taikoma minimalioji mėnesinė alga.

Darbdavys privalo mokėti 30,98 proc. nuo priskaičiuoto darbuotojams darbo užmokesčio valstybinio socialinio draudimo įmokų. Tuo tarpu darbuotojas nuo jam priskaičiuoto darbo užmokesčio moka 3 proc. socialinio draudimo įmokų. Papildomai darbdavys perveda 0,2 proc. nuo priskaičiuoto darbuotojams darbo užmokesčio į Lietuvos Respublikos garantinį fondą. Darbdaviai iš priskaičiuoto darbo užmokesčio pagal nustatytus tarifus išskaičiuoja ir perveda Valstybinei mokesčių inspekcijai (VMI) gyventojų pajamų mokestį - 27,98 proc. ir 3 proc. „Sodrai“.

Galime išskirti dvi darbo užmokesčio formas. Pirma forma - darbo užmokestis prieš mokesčių atskaitymą (bruto), antra – darbo užmokestis atskaičius mokesčius (realus darbo užmokestis- neto).

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis – atlyginimas pinigais, apimantis tiesiogiai darbdavio darbuotojui mokamą pagrindinį darbo užmokestį ir papildomą uždarbį, įskaitant darbuotojo mokamas socialinio draudimo įmokas ir gyventojų pajamų mokestį. Neįskaitoma materialinė, laikino nedarbingumo pašalpa, mokama neatsižvelgiant į finansavimo šaltinį, kompensacija už nepanaudotas kasmetines atostogas, išeitinė išmoka ir pan.

Vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis – atlyginimas pinigais, apimantis tiesiogiai darbdavio darbuotojui mokamą pagrindinį darbo užmokestį ir papildomą uždarbį, atskaičius darbuotojo mokamas socialinio draudimo įmokas ir gyventojų pajamų mokestį (Lietuvos statistikos departamentas, 2012).



1 pav. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis šalies ūkyje 2011 ir 2012 m. ketvirčiais (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis)

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis ketvirtąjį 2012 m. ketvirtį, palyginti su ketvirtuoju 2011 m. ketvirčiu padidėjo: šalies ūkyje ir valstybės sektoriuje po 2,6 proc., privačiajame sektoriuje – 2,9 proc. (žr. 1 pav.).

Vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis per metus taip pat padidėjo: šalies ūkyje – 2,5, valstybės sektoriuje – 2,4 proc., o privačiajame – 2,8 proc.

Nors neto darbo užmokestis per metus padidėjo, bet realusis darbo užmokestis sumažėjo: šalies ūkyje – 0,4 proc., valstybės sektoriuje – 0,5 proc., privačiajame – 0,1 proc. Realiojo darbo užmokesčio mažėjimą lėmė sparčiau nei neto darbo užmokestis augusios vartojimo prekių ir paslaugų kainos (Lietuvos statistikos departamentas, 2012).

Kitas nemažiau svarbus veiksnys pensijų kaupimo sistemoje yra darbo stažas. Lietuvoje kaip ir daugelyje valstybių pensijų mokėjimas „priištąs“ prie darbo stažo. Apdraustojo asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą sudaro asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu, ir asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, įgytas dirbant savarankiškai. Šį stažą sudaro:

- laikas, per kurį šie asmenys patys moka arba už juos yra mokamos ar turi būti mokamos įstatymo jiems nustatytos privalomos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos;
- laikas, per kurį šie asmenys gauna ligos (įskaitant darbdavio mokamas ligos dienas), motinystės, motinystės (tėvystės) pašalpas, mokamas pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba profesinės ligos pašalpas, mokamas pagal Nelaimingu atsitikimu darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą, ir bedarbio pašalpas, mokamas pagal Bedarbių rėmimo įstatymą.

Valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, dirbdami savarankiškai, įgyja asmenys, kurie privalomai draudžiasi valstybiniu socialiniu pensijų draudimu papildomai pensijos daliai gauti. Stažą, įgytą dirbant savarankiškai, sudaro laikas, per kurį asmenys moka įstatymo jiems nustatytas privalomas valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokas arba per kuri už juos tokios įmokos mokamos (Lazutka, R., 2001).

Vertinant senatvės pensijų sistemas, galima jas analizuoti priklausomai nuo to, kaip jos yra finansuojamos arba vertinant kriterijus, pagal kuriuos yra mokamos išmokos. Pagal finansavimo būdą pensijų sistema gali būti suskirstyta į einamųjų mokėjimų ir kaupimo modelius (Gudaitis T., 2009).

2 lentelė. Senatvės pensijų sistemos modeliai pagal finansavimo ir išmokų mokėjimo būdus. (Sudaryta pagal Gudaitį T., 2009)

	<b>Einamųjų mokėjimų</b>	<b>Kaupimo</b>
<b>Apibrėžtų įmokų</b>	Einamosios pajamos finansuoja einamąsias senatvės pensijas. Dirbantieji išlaiko esamus pensininkus. Mokesčiai, skirti senatvės pensijai, yra iš anksto apibrėžti, o senatvės pensija priklauso nuo sumokamų mokesčių. Dalis dirbančiųjų sumokamų įmokų yra atidedama jų senatvės pensijoms. Administravimo funkciją atlieka valstybė. Pvz. sąlyginai apibrėžtų įmokų modelis; „Sodra“.	Asmeninėmis įmokomis kaupiama individuali senatvės pensija. Įmokos, skirtos senatvės pensijai, yra iš anksto apibrėžtos. Sumokėtos įmokos yra investuojamos, kad būtų finansuojamos būsimos senatvės pensijos. Senatvės pensija priklauso nuo sumokėtų įmokų bei investavimo rezultatų, kurie gali būti tiek teigiami, tiek neigiami. Kai asmenys sulaukia pensijos amžiaus, jie už sukauptas lėšas, įsigyja anuitetą. Administravimo funkciją atlieka privatus sektorius. Pvz. antros pakopos privatus pensijų fondai.
<b>Apibrėžtų išmokų</b>	Einamosios pajamos finansuoja einamąsias senatvės pensijas. Senatvės pensijos dydis yra iš anksto apibrėžtas ir yra numatyti jų finansavimo šaltiniai Dažniausiai senatvės pensija yra susieta su dirbant gautomis asmens pajamomis ar išdirbtų metų skaičiumi. Papildoma pensija gali būti mokama atsižvelgiant į specifinius kriterijus (užaugintų vaikų skaičių ir pan.). Administravimo funkciją vykdo valstybė. Pvz. „Sodra“.	Asmeninėmis įmokomis kaupiama individuali senatvės pensija. Senatvės pensijos dydis yra iš anksto apibrėžtas, o įmokų dydis gali svyruoti. Sumokėtos įmokos yra investuojamos su tikslu finansuoti būsimas senatvės pensijas (išmokos). Senatvės pensija nepriklauso nuo investicinių rezultatų. Administravimo funkciją atlieka privatus sektorius. Pvz. kolektyviniai pensijų fondai, į kuriuos įmokas moka darbdaviai.

Lietuvoje veikiančią senatvės pensijų sistemą (t.y. valstybės administruojamas ir mokamas senatvės pensijas) negalima vienareikšmiškai priskirti tik vienai iš šio modelio dalių. Lietuvoje apdraustieji moka nustatytus socialinius mokesčius (t.y. apibrėžtų įmokų modelio požymis). Dabartinių dirbančiųjų sumokėtomis įmokomis yra finansuojamos dabartinių pensininkų senatvės pensijos (t.y. einamųjų mokėjimų modelio požymis). Kita vertus, Vyriausybė, atsižvelgdama į surenkamą socialinės apsaugos biudžetą nustato bazinę senatvės pensiją (t.y. apibrėžtų išmokų modelio požymis) (Gudaitis T., 2009).

Šalyse, kuriose veikia pensijų fondų sistema, dirbantieji gali rinktis dvi pagrindines pensijų programas – fiksuotų įmokų arba fiksuotų išmokų (žr. 3 lentelė).

3 lentelė. Pensijų sistemų charakteristika (sudaryta pagal Martinaitytę E., Katkų V., 2001)

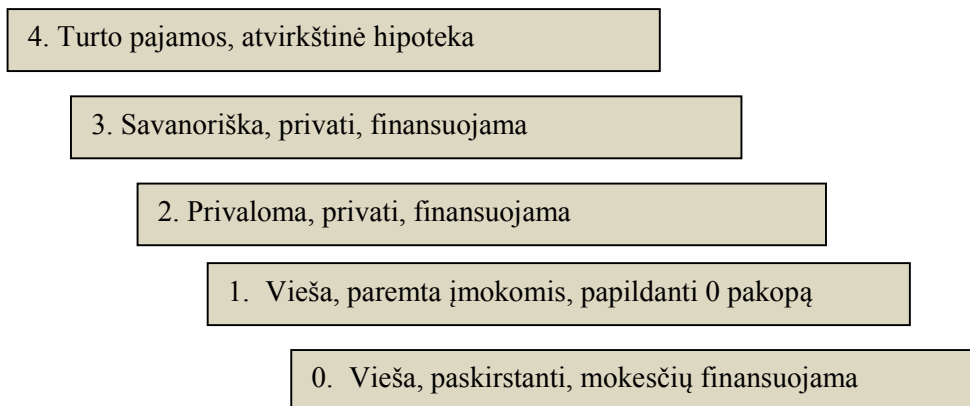
<b>Pensijų sistema</b>	<b>Apibūdinimas</b>
<b>Fiksuotų išmokų</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Darbuotojas senatvėje gauna išmokas, lygias fiksuotai jo galutinio atlyginimo daliai, neatsižvelgiant į tai, kaip pasikeis palūkanų normos pinigų ir kapitalo rinkose arba pelno normos akcijų rinkoje;</li> <li>- Darbuotojas su darbdaviu sudaro sutartį dėl fiksuotų pensijų išmokų, o darbdavys pasirenka pensijų fondą;</li> <li>- Rizika dėl palūkanų normos sumažėjimo ar kapitalo rinkos pasikeitimų prisiima darbdavys;</li> <li>- Pensijų fondų sistemą valdo instituciniai investuotojai;</li> <li>- Pensijų fondų valdytojai griežtai kontroliuojami;</li> <li>- Sistemos valdymo sąnaudos būna mažesnės už fiksuotų įmokų pensijų sistemos</li> </ul>

<b>Fiksuotų įmokų</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Negarantuoja darbuotojui fiksuotų išmokų;</li> <li>- Darbuotojas pats atsakingas už savo pinigų investavimą (pensijų fondo pasirinkimą) ir sukauptus pinigus, o sulaukęs pensinio amžiaus jis nusiperka anuitetą;</li> <li>- Rizika, susijusi su jos mokėjimu, tenka išmokų mokėtojui – draudimo bendrovei, vykdančiai gyvybės draudimą;</li> <li>- Visą riziką dėl pensijų išmokų dydžio prisiima darbuotojas;</li> <li>- Pensijų fondų sistemą valdo mažmeniniai investuotojai;</li> <li>- Įmokų mokėtojai pensijų fondų valdytojų praktiškai nekontroliuoja;</li> <li>- Didelis vaidmuo tenka valstybinėms priežiūros institucijoms, kurios atsako už pensijų fondų veiklą;</li> <li>- Sistemos valdymo ir priežiūros sąnaudos yra didesnės negu fiksuotų išmokų pensijų sistemos</li> </ul>
-----------------------	--

Per paskutinius dvidešimt metų populiarėja fiksuotų įmokų pensijų plano sistema dėl šių priežasčių:

- Sumažėjęs finansinio turto pelnas, pailgėjęs pensinis amžius didina darbdavių sąnaudas;
- Bendrovės turi įtraukti į savo balansą fiksuotų išmokų įsipareigojimus, įvertintus pagal rinkos kainą. Dėl to vertybinių popierių rinkos svyravimai daro nepageidaujamą įtaką kai kurių bendrovių balansui;
- Darbuotojams, sulaukusiems pensinio amžiaus, leidžiama laisvai disponuoti tam tikra savo sukauptų pinigų dalimi (o ne priverstinai pirkti anuitetą gyvybės draudimą vykdančiose bendrovėse) (Martinaitytė E., Katkus V., 2001).

Nėra vienos pensijų sistemos pakopų klasifikacijos, Pasaulio bankas siūlo tokį daugiapakopės sistemos modelį (žr. 2 pav.).



2 pav. Daugiapakopė pensijų sistema (sudaryta autorės remiantis Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos ir Pasaulio banko duomenimis)

Lietuvoje veikia trijų pakopų pensijų sistema. Iki šiol šios trys pakopos buvo atskirtos viena nuo kitos, tačiau 2011 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pasiūlė naują pensijų kaupimo sistemos modelį, kuris iš esmės sujungia kaupimą antros ir trečios pakopų pensijų fonduose. Šiame skyriuje bus analizuojamos tokio modelio savybės, privalumai ir trūkumai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės pranešime (2011) aprašyti pensijų sistemos principai:

- Pasiūlyta pensijų kaupimo tvarka numato, kad žmogaus įmoka senatvės pensijai susidės iš trijų dalių – iš „Sodros“ biudžeto pervedamos įmokos, asmens lėšomis mokamos įmokos ir valstybės mokamos skatinamosios įmokos už dalyvavimą privačiame kaupime.

- Pirmoji įmokos dalis. Siūloma, kad ir toliau išliktų galimybė žmonėms tęsti dalyvavimą pensijų kaupime dabartinėmis sąlygomis, kai į privačius pensijų fondus ir draudimo įmones iš „Sodros“ yra pervedama 2 proc. dydžio įmoka nuo draudžiamųjų pajamų. Kitaip tariant, dabartinis įmokos dydis nesikeistų ir būtų privalomas visiems.

- Antroji įmokos dalis. Žmogus galėtų savo iniciatyva apsispręsti kaupti didesnę pensijos dalį privačiuose fonduose ir iš savo lėšų mokėti papildomas įmokas. Todėl siūloma, kad tokiu atveju žmogus nuo 2013 m. mokėtų 1 proc., o nuo 2016 m. – jau 2 proc. dydžio įmoką nuo draudžiamųjų pajamų privačiam pensijų fondui.

- Trečioji įmokos dalis. Siekdama skatinti kaupimą privačiuose pensijų fonduose, valstybė finansiškai skatintų žmogų, kuris savo lėšomis nuspręstų papildomai pensiją kaupti privačiuose fonduose ir mokėtų papildomas įmokas į jį. Tokiu atveju į jo pensijų sąskaitą iš valstybės biudžeto būtų pervedama papildoma skatinamoji įmoka, kurios dydis nuo 2013 m. yra 1 proc., o nuo 2016 m. – 2 proc. vidutinio darbo užmokesčio šalies ūkyje, kurį skelbia Statistikos departamentas.

Andriukaitis D. et al. (2009) Lietuvoje veikiančią trijų pakopų pensijų sistemą skirsto sekančiais (Andriukaitis D. et al, 2009):

- Pirmą pensijų pakopą – valstybinę pensiją. Ji bus mokama iš ateityje dirbančiųjų sumokėtų mokesčių „Sodrai“;

- Antros pakopos pensijų fondai. Žmogaus asmeninėje sąskaitoje kaupiama dalis dabar valstybės surinktų „Sodros“ mokesčių;

- Trečios pakopos pensijų fondai. Žmogus savanoriškai investuoja savo asmenines lėšas. Valstybė tai skatina, taikydama mokesčių lengvatas.

Antroje pakopoje kaupimui skiriama tik dalis mokamų mokesčių ir tiesioginių papildomų išlaidų nepatiriama, o į trečios pakopos pensijų fondus gyventojai investuoja savo turimas lėšas. Fultz E. ir Lazutka R. (2006) pažymi, kad skirtingai nei daugelyje kitų Europos valstybių, Lietuvoje buvo palikta



apsisprendimo laisvė, ar dalyvauti antros pakopos pensijų kaupime. Trečios pakopos pensijų fonduose lėšas kaupia pats gyventojas. Kitaip sakant, trečios pakopos pensijų fondas – tai investicinis fondas, kuriam taikoma mokesčio lengvata. Lėšas iš jo galima pasiimti ir nesulaukus pensinio amžiaus.

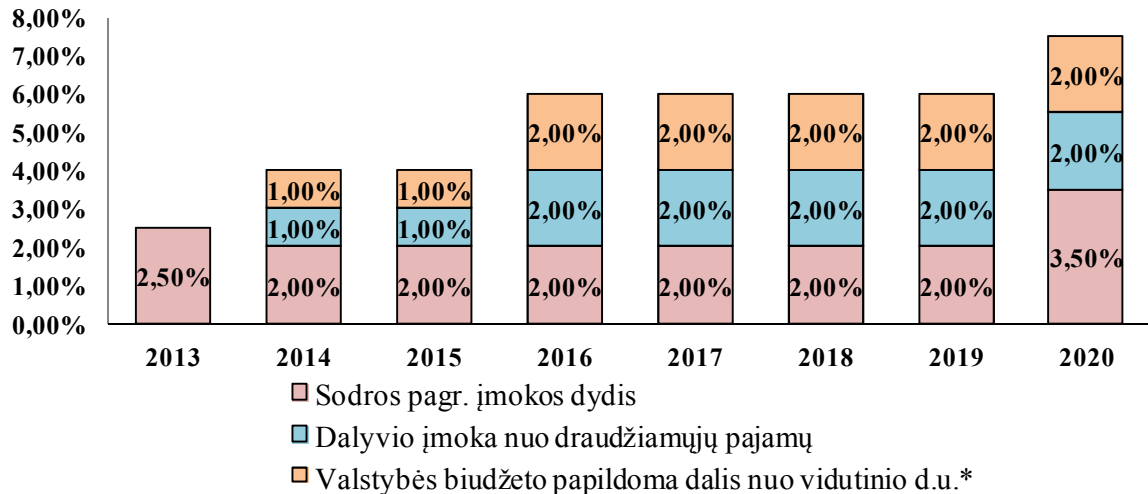
Remiantis, Valstybinio socialinio draudimo duomenimis, Lietuvoje už socialinio draudimo sistemą yra atsakingas „Sodros“ fondas, kuris yra formuojamas socialinio draudimo įmokomis. Kaip jau buvo minėta anksčiau, šiuo metu draudimo įmokos tarifas yra 39,98 proc.: darbdavys moka 30,98 proc. nuo darbo užmokesčio, o darbuotojas – 9 proc. nuo darbo užmokesčio.

„Sodra“ labiausiai yra finansuojama darbdavių lėšomis. „Sodra“ patiria išlaidas visiems piliečiams išdirbus nustatytą darbo stažą ir turintiems teisę gauti senatvėje socialinę paramą mokėdama socialines išmokas. Kokia yra daugiapakopės pensijų sistemos struktūra Lietuvoje matome 4 lentelėje.

4 lentelė. Lietuvos pensijų sistemos pakopos (sudaryta autorės, remiantis Valstybinio socialinio draudimo fondo duomenimis, 2013)

<b>Pakopos</b>	<b>1 pakopa</b>	<b>2 pakopa</b>	<b>3 pakopa</b>
<b>Pensija</b>	Socialinio draudimo pensija	Papildoma pensija	Papildoma pensija
<b>Dalyvavimas</b>	Privalomas	Savanoriškas (tapus dalyviu išsiregistruoti draudžiamam)	Savanoriškas
<b>Dalyviai</b>	- visi dirbantys asmenys - asmenys, kurie verčiasi individualia žemės ūkio veikla - asmenys, kurie užsiima individualia veikla (išskyrus verslo liudijimus turinčius asmenis)	Asmenys, kurie moka socialinio draudimo įmokas ir dar yra nesulaukę senatvės pensijos amžiaus	Asmenys, kurie moka socialinio draudimo įmokas ir dar yra nesulaukę senatvės pensijos amžiaus
<b>Finansavimas</b>	Einamųjų mokėjimų modeliu	Kaupiamųjų mokėjimų modeliu	Kaupiamųjų mokėjimų modeliu
<b>Finansavimo šaltinis</b>	Pensijų socialinio draudimo įmokos: - dirbantys asmenys: 26,3 proc. - ūkininkai ir asmenys užsiimantys individualia veikla: 26,3 proc.	Dalis socialinio draudimo įmokų kaupiama privačiuose pensijų fonduose: 2008 m – 5,5 proc. 2012 m – 1,5 proc. 2013 m – 2,5 proc.	Dalyvio ir kitų (darbdavio ar dalyvio šeimos nario) įmokos kaupiamos pensijų fonduose arba gyvybės draudimo bendrovėse

Žemiau pateiktas grafikas (žr. 3 pav.) iš kurio akivaizdžiai matome kokia dalis bus mokama nuo vidutinio darbo užmokesčio Lietuvoje.



3 pav. Papildoma valstybės / kaupiančio asmens dalis. (Grafikas sudarytas remiantis LR „Pensijų sistemos reformos“ įstatymu)

Lietuvos pensijų sistemos 1 pakopą sudaro pagrindinė pensija ir papildoma pensija. Pagrindinė pensija skirta, asmenimis, kurie, turi reikiamą darbo stažą. Nuo 2004 metų tiek vyrams ir moterims būtinas darbo stažas - 30 metų. Pensijinio amžiaus didinimas taip pat, leidžia didinti pensijų sistemos finansavimą.

Bazinė pensijos dalis mokama iš „Sodros“, ir jos dydis priklauso nuo visuomenės perkamosios galios, t.y., kiek gaunama pajamų ir kokios yra prekių ar paslaugų kainos. Bazinės pensijos dydis negali būti mažesnis už 110 proc. minimalaus gyvenimo lygio (Pensijų kaupimo sistema, 2013).

2 pakopos veiklą reguliuoja valstybė, kuri nusprendžia, koku tarifu bus kaupiamos įmokos pensijų fonduose, kada dalyviai turi išeiti į pensiją ir kada jie gali naudotis kaupiamuoju anuitetu.

Valstybė, suskaidžiusi įmoką į dvi dalis, nesukūrė papildomas mokesčio privačiam sektoriui, bet įmokų pervedimas į privačius pensijų fondus sumažino „Sodros“ dalį ir tuo pačiu dalyvių papildomos pensijos dydį.

Lietuvos pensijų sistema perėjus prie daugiapakopės pensijų sistemos modelio leidžia dalyviams gauti didesnę pensiją nei galėtų garantuoti „Sodra“. Taip pat pastebima, kad Lietuva priėmė teisingus sprendimus, siekiant didinti pensijų sistemos finansavimą: dalyvių skaičiaus didinimas, pensijinio amžiaus ribos tolinimas. Bet galima išvelgti ir neigiamų aspektų vertinant II-osios pakopos veiklą. Įmokos į

pensijų fondus yra nepastovios, kas leidžia sudaryti mažesnes pensijas sistemos dalyviams ateityje bei sumažinti dalyvių pasitikėjimą pačia pensijų sistema (Europos Komisija, 2010).

Trijų pakopų pensijų sistemos modelis buvo pradėtas plačiai taikyti įvairiose pasaulio šalyse. Müller K. (1999) įvardino pensijų pakopų sistemą kaip „naująją pensijų doktriną“ (angl. new pension orthodoxy), įvertindama pritaikymo mastą įvairiose valstybėse bei jos dominavimą sprendžiant socialines problemas (Gudaitis T., 2009). Kurdama senatvės pensijų sistemos pakopų sistemą vyriausybės turėtų:

- Tiksliai apibrėžti kurioms socialinėms grupėms galima socialiai padėti perskirstant lėšas pirmoje pakopoje, įvertinant tiek tos pačios gyventojų kartos, tiek sekančių kartų ypatumus. Pagrindinė perskirstymo funkcija turėtų būti skurdo sumažinimas;

- Užtikrinti, jog antroje pakopoje gyventojų mokamos didesnės įmokos į privačius pensijų fondus suteiktų jiems galimybę gauti didesnes išmokas (senatvės pensijas). Ateityje tai gali sumažinti egzistuojančius socialinių mokesčių tarifus, socialinio mokesčio mokėjimo vengimą, nedarbą ir emigraciją;

- Padalinti institucinę riziką tarp viešo ir privataus sektorių, įvertinant galimą sektorių naudą;

- Apsaugoti sistemą nuo politinės rizikos, užtikrinant, jog visos vyriausybės išlaikytų reformos tęstinumą. Pasaulio banko nuomone, pensijų sistemos pakopos mažina grėsmes dėl politinių, investicinių ir specifinių šalies pavojų ir suteikia galimybę atlikti efektyvesnę pagal socialinius poreikius lėšų perskirstymą, padidinti galimas santaupas ir turėti žemesnes socialines sąnaudas.

Nors pensijų sistemos pakopos šiuo metu pripažįstamos, kaip pažangiausias senatvės pensijų sistemos modelis, tačiau jos sulaukia ir daug kritikos. Kadangi senatvės pensija yra labai susieta su asmens gaunamomis pajamomis (visose trijose pakopose, o ypač pirmoje ir antroje), ši sistema nesukuria socialinio solidarumo tiek tarp tos pačios gyventojų kartos, tiek vertinant kelių kartų perspektyvą. Taip pat pensijų sistema paremta pakopomis gali tapti pakankamai sudėtinga ir jos dalyviai gali sunkiai suskaičiuoti kiek ir kokias būdais jiems reikia (tikslinga) kaupti lėšas senatvės pensijai. Suteikiant galimybę kaupti tiek antros pakopos pensijų fonduose, tiek trečios pakopos pensijų fonduose, tiek profesiniuose pensijų fonduose bei galimybes kaupti lėšas per kitas investavimo priemones (pvz. periodinis investavimas į investicinius fondus, investicinis gyvybės draudimas kaip investavimo rizika tenka draudėjui), dalyviams reikia tiksliai apibrėžti galimus privalumus ir trūkumus (Gudaitis T., 2009).

Be to, pensijų sistema, kurios pagrindas yra privatūs pensijų fondai, turi kitas grėsmes:

- Nekompetentingas privačių pensijų fondų valdymas. Pvz., netiksliai pateikiama informacija pensijų fondų dalyviams, neefektyvi pensijų fondų veikla;

- Investavimo rizika. Kadangi pensijų fondų lėšos, kaupiamos senatvės pensijoms, yra investuojamos jos priklauso nuo finansų rinkų svyravimo, situacijos vertybinių popierių biržose;

- Anuitetų rinkos rizika. Kadangi didžioji privačiuose pensijų fonduose sukauptų lėšų dalis bus išmokama įsigijus anuitetus, jo vertė priklausys nuo likusios laukiamos gyvenimo trukmės, bei nuo investicinės grąžos, kurią uždirbs anuitetus investuotos lėšos (Barr, 2002).

Lietuvoje nuo 2004 m. kaupiančiųjų antros pakopos pensijų fonduose skaičius nuosekliai didėjo ir šiuo metu jau viršija vieną milijoną. Atsižvelgiant į augančius kaupiančiųjų skaičius, galime daryti prielaidą, jog pensijų kaupimo sistema Lietuvoje veikia gerai ir trijų pakopų pensijų kaupimo sistemos mechanizmas pasiteisino.

Remiantis Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimu, kurį 2012 m. gruodžio 12 d. – 23 d. atliko bendrovė „Spinter tyrimai“ ir kurio metu 75-iose šalies vietovėse iš viso buvo apklausta 1007 18-75 metų amžiaus gyventojai, galima daryti tokias pagrindines išvadas apie Lietuvos gyventojų požiūrį į pensijų kaupimo sistemą:

- Daugelis šalies gyventojų pritaria, kad socialinio draudimo sistema būtų privaloma ir kad ja rūpintųsi valstybė;

- Du trečdaliai (66 proc.) apklausos dalyvių mano, kad socialinio draudimo sistema turėtų būti valstybinė. Respondentai tokią savo nuomonę argumentavo sakydami, kad žmonės labiau pasitiki valstybiniu draudimu (31 proc.), baiminasi privačių bendrovių bankrotų (44 proc.), mano, kad kai kuriomis draudimo rūšimis privačioms bendrovėms drausti neapsimoka (26 proc.);

- Pusė visų apklaustųjų įsitikinimu, dauguma žmonių nesirūpina savo ateitimi, o ištikus nelaimei reikalauja valstybės pagalbos. Dar trečdalis mano, kad žmonės nelinkę solidariai padėti socialiai pažeidžiamiems asmenims, todėl valstybės vaidmuo čia išlieka svarbus (Lietuvos gyventojų Valstybinio socialinio draudimo suvokimo tyrimas, 2012);

- Dar 30 proc. mano, kad geriau visą įmoką mokėti ir pensiją gauti tik iš „Sodros“, 18 proc. – taupyti lėšas savarankiškai, o 13 proc. apklaustųjų rinktųsi pensiją kausti vien privačiuose pensijų fonduose;

- Tyrimas taip pat atskleidė, kad beveik pusė apklaustųjų vis tik nežino, jog pasirinkus būdą kausti abiejuose – „Sodroje“ ir privačiuose pensijų fonduose - ta dalimi, kurią jie skirs pastariesiems, atitinkamai sumažės jų pensijos kaupimo dalis „Sodroje“ (48 proc.);

- Paprašyti įvardinti valstybinio socialinio draudimo trūkumus, gyventojai vardijo per mažas „Sodros“ išmokas (56 proc. respondentų), didelę biurokratiją (40 proc.), deficitinį „Sodros“ biudžetą (40

proc.), per dideles socialinio draudimo įmokas (32 proc.) (Lietuvos gyventojų Valstybinio socialinio draudimo suvokimo tyrimas, 2012);

– Beveik pusė (43 proc.) apklausos dalyvių sutiktų, kad siekiant subalansuoti „Sodros“ biudžetą būtų didinamos ne socialinio draudimo įmokos, o kiti mokesčiai (pvz., pridėtinės vertės, akcizai ir kt.).

Tyrimas taip pat parodė, kad gyventojai gerai supranta, nuo ko priklauso socialinio draudimo išmokų dydis: 88 proc. apklausos dalyvių nurodė, kad nuo legalaus darbo stažo, 70 proc. – nuo sumokėtų įmokų, 66 proc. – nuo amžiaus. Paklausti, kiek procentų nuo darbo užmokesčio socialiniam draudimui sumoka darbdavys ir darbuotojas, visiškai tiksliai atsakė maždaug trečdalis apklausos dalyvių.

Iš visų respondentų antrosios pakopos šiuo metu pensijų sistemoje nurodė dalyvaujantys 40 proc. Tarp dirbančiųjų apklausos dalyvių šis dydis siekė 57 proc. „Sodros“ duomenimis, antros pakopos pensijų kaupimo sutartis yra pasirašę apie 83 proc. visų apdraustųjų. Taigi, galima daryti prielaidą, kad apie ketvirtadalis darbuotojų nežino apie savo dalyvavimą privačiame pensijų kaupime (Lietuvos gyventojų Valstybinio socialinio draudimo suvokimo tyrimas, 2012).

Išanalizavus pensijų kaupimo sistemos ypatumus mūsų šalyje, manau yra tikslinga palyginti juos su kitų Europos Sąjungos šalių pavyzdžiais bei įvertinti savo šalies pažangą vykdant pensijų sistemos reformaciją.

### 1.3. Pensijų sistemos Europos Sąjungos valstybėse

Europos Sąjungos Valstybių narių pensijų sistemos yra labai įvairios, skiriasi ne tik jų struktūra, bet ir vartojami terminai. Tačiau apskritai būtų galima apibrėžti, kad pensininkai pajamas gauna iš:

- įstatymų nustatytų socialinės apsaugos sistemų;
- profesinių pensijų programų, susijusių su darbo sutartimi ir daugiausia pagrįstų kolektyvine sutartimi;
- savanoriškais asmeniniais sprendimais pagrįstų asmeninių pensijų kaupimo sutarčių su finansinių paslaugų teikėjais (Europos Komisija, 2010).

Mills C. (2009) išskiria tokias pensijų sistemas Europos Sąjungos valstybėse:

1. Bismarko tradicijos pensijų sistemos (Vokietija, Austrija, Prancūzija, Italija, Ispanija, Graikija, Portugalija, Rytų ir Vidurio ES valstybės). Šiose valstybėse pensijų dydis priklauso nuo asmens buvusio darbo užmokesčio ir darbo stažo, garantuojama minimali pensija, o reformos siejamos su pensinio amžiaus ilginimu, draudimo stažo ilginimu ir finansavimo mažinimu.

2. Beveridžo tradicijos pensijų sistemos, kuriose pirmoji pensijų pakopa yra universali fiksuota (nesusijusi su asmens pajamomis) pensija, finansuojama mokesčiais. Antroji pakopa – kaupiamosios profesinės pensijos, trečioji pakopa – individualios pensijų schemos. Išskiriamos tokios posistemės:

- gerovės Beveridžo tradicijos pensijų sistemos (Švedija, Olandija, Danija), kuriose pirmosios pakopos universali pensija yra santykinai didelė;

- minimalios Beveridžo tradicijos pensijų sistemos (Didžioji Britanija), kuriose pirmosios pakopos universali pensija yra minimali (skirta tik baziniams asmens poreikiams tenkinti) ir kurioje profesiniams ir individualiems pensijų planams teikiama didžiausia reikšmė (Bitinas A., 2011)

Daugelyje valstybių narių valstybės sektoriaus vykdomas dominuojančios pensijų dalies mokėjimas daro didžiulį poveikį valstybės finansams. Iki praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio pradžios privačios programos svarbų vaidmenį atliko tik Danijos, Airijos, Nyderlandų, Švedijos ir Jungtinės Karalystės pensijų sistemose, kur pradinis einamosiomis įmokomis paremtos valstybinės sistemos ribojimas kiekvienam išmokamomis bazinėmis fiksuotomis pensijomis sukėlė privačių pensijų programų, nesvarbu, ar kolektyvinių profesinių pensijų, ar asmeninių pensijų draudimo sutarčių forma, augimą. Dar per pastarąjį pensijų reformų dešimtmetį daugelis kitų valstybių narių, reaguodamos į gyventojų senėjimą, padidino esamų privačių pensijų programų vaidmenį arba įtraukė į pensijų sistemas naujų kaupiamųjų privačių pensijų elementų. Taip buvo pasielgta dėl to, kad būtų užtikrintos tinkamos pensijos, prie valstybės mokamos pensijos pridedant privačios pensijos dalį, arba kad būtų kompensuojamos dėl reformų ateityje sumažėsiančios valstybinės sistemos pensijų išmokos. Kitos valstybių narių, kurių pensijų sistemų didesnę dalį sudaro privatūs fondai arba kuriose vis labiau jais pasitikima, minėtos priežastys apima siekius pajvairinti pensijų sistemą, didinti pasirinkimą, skaidrumą ir skatinti didesnę asmeninę atsakomybę. Tradiciškai, privačios pensijos pasirenkamos savo nuožiūra savanoriškai arba pagal kompensavimo pobūdį (profesinių pensijų programas) ar asmeninę naudą ir santaupas. Tačiau, pensijų kaupimo srityje išaugus privačių pensijų vaidmeniui, padidėjęs valstybės reguliavimas pamažu sumenkino šiuos jų pradinius požymius, ir jos tapo itin abejotina socialinės apsaugos priemone, nes tokios išmokos dažnai išmokamos ne visos, yra nelygios ir nepatikimos. Ir kai daugelis valstybių narių (Estija, Latvija, Lietuva, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija ir Švedija) neseniai pakeitė savo įstatymų nustatytas programas, įtraukdamos privačių kaupiamųjų pensijų programų privalomą komponentą tradicinei įstatymų nustatytai kaupiamajai pakopai papildyti, jos sukūrė visiškai naują Europos pensijų valstybinio reguliavimo ir privataus valdymo junginį, nors daugeliu atvejų pereinamasis laikotarpis dar nesibaigęs ir vis dar reikia priimti tam tikrus svarbius politinius sprendimus (Europos Komisija, 2010).

Dabartinis privačių pensijų programų vaidmuo valstybėse narėse labai skiriasi, ne tik pagal pensininkų pajamas sudarančią dalį, bet ir pagal dalyvaujančių aktyvių narių skaičių, programų

užbaigtumą ir sukauptų lėšų dydį. Kaip pavaizduota toliau pateikiamoje 5 lentelėje, valstybės narės pagal tai, kaip ir koku mastu naudojasi privačiomis pensijų programomis, skirstomos į keturias kategorijas (Europos Komisija, 2010).

5 lentelė. Privačių pensijų programų vykdymas ES (sudaryta pagal Europos Komisiją, 2010)

<b>Valstybės narės skirstomos į keturias kategorijas, t.y. tos valstybės, kuriose:</b>	<b>Pavyzdžiai</b>
nedaug pensijų kaupiama privačiuose fonduose ir neketinama keisti padėties, nors ir buvo juntamas nedidelis dalyvavimo privačiose programose suaktyvėjimas;	Ispanija, Prancūzija, Liuksemburgas, Malta
dalis lūkesčių dėl pensijų visada buvo siejama su privačiomis kaupiamosiomis pensijų programomis, o tokių programų vaidmuo padidėjo ir vis dar auga. Kol einamųjų draudimo įmokų sistemos veiksmingai apsaugo nuo skurdo išėjus į pensiją, tol nebūtinai bus siekiama užsitikrinti visą tinkamą pensiją perkeltiant pajamas, todėl čia yra taikomos mišrios su privačiomis kaupiamosiomis programomis derinamos programos;	Danija, Airija, Nyderlandai, Švedija (patenka į dvi kategorijas), Jungtinė Karalystė
neseniai buvo pakeistos įstatymuose nustatytos pensijų sistemos, į jas įtraukiant privalomas privačias pensijų kaupiamąsias programas, ir finansuojamos eliminuojant pensijų kaupimą iš einamųjų draudimo įmokų programos. Daugelyje šių valstybių nemaža pensijų adekvatumo ateityje dalis yra pagrįsta šiomis programomis, kurios turėtų padėti išvengti skurdo bei tinkamai perkelti pajamas;	Bulgarija, Estija, Latvija, Lietuva, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Švedija (patenka į dvi kategorijas)
gaunamos pajamos yra susietos su einamosiomis socialinio draudimo įmokomis pagrįstomis pensijų programomis, tačiau dabar lūkesčius dėl tinkamumo keičia į esamų ar naujai kuriamų privačių kaupiamųjų pensijų programų plėtrą.	Belgija, Vokietija, Italija, Austrija

ES valstybių pensininkų pajamos labai įvairiai atspindi dabartines bendros privačių pensijų programų įmokas. Nustatytų priemonių, suderintų su prieštaringomis sistemomis ir galimybe taikyti dvigubą apskaitą (kai įtraukiamos įmokos iš įvairių šaltinių), trūkumas reiškia, kad šiuo metu nėra lengvai palyginamų tarptautinių duomenų šioje srityje. Todėl sudėtinga tiksliai apibrėžti dalyvių ir įmokų lygį (Europos Komisija, 2010).

Daugelyje valstybių narių įstatymų nustatytos, valstybės tvarkomos, einamosiomis įmokomis pagrįstos pensijų programos sudaro dominuojančią pensininkų pajamų dalį. Kadangi privačių programų išmokos sudaro tik papildomą pensininkų pajamų dalį, jų svarba tam tikru būdu atspindi valstybės

mokamų einamosiomis įmokomis pagrįstų pensijų mastą. Tačiau ten, kur privačios programos nelaikomos paprasčiausiai primestais veiksniais, kaip mokesčių išlaidų ir kitų subsidijų dydis ar darbo santykių sistemos pobūdis (lemiamas profesinėms programoms plisti), jos taip pat įsitvirtina įvairiais būdais (Europos Komisija, 2010).

Kadangi dauguma kaupiamųjų programų pradėtos tik pastarąjį dešimtmetį, o joms „subrandinti“ reikia nuo 30 iki 40 metų (t. y. darbo karjeros trukmė), nestebina faktas, kad daugelyje valstybių narių privačių pensijų programų įmokų dalis dabartinių pensininkų pajamose išlieka pakankamai ribota. Net tose šalyse, kuriose tokios programos yra labiausiai išplėtotos, jos šiuo metu sudaro daugiausia trečdalį visos pensininkų pajamų sumos. Taip yra todėl, kad šiose programose dalyvauja tik dalis šiandieninių pensininkų ir dauguma šių programų vis dar yra „brandinamos“ (Europos Komisija, 2010).

Tilburgo universiteto Pensijų tyrimo kompetencijos centras išskiria tris ES valstybių kategorijas pagal pensijų pakankamo dydžio užtikrinimo privačių pensijų išmokomis kriterijų. Didžiojoje Britanijoje vienodai skatinamas tiek antrosios, tiek trečiosios pakopos pensijų sistemose, mokesčių lengvatos nesiejamos su pensijų dydžiu. Kitų valstybių (Prancūzija, Vokietija, Graikija, Italija, Ispanija) pensijų sistemose pensijų pakankamumas užtikrinamas antrosios pakopos pensijų sistemos išmokomis, šiose valstybėse įvesta maksimali mokesčių riba. Olandijoje skatinamas asmenų dalyvavimas visose pensijų sistemos pakopose, mokesčių lengvatos siejamos su asmens gaunamomis išmokomis visose pensijų pakopose (Bitinas A., 2011).

Pasak VSmalskio V. (2005) pensijų reformos daugelyje centrinės Europos šalių buvo vykdomos apie 1997-1999 metus.

Šveicarijoje nuo 1985 m. profesinės pensijos yra kaupiamosios ir privalomos. Kiekvienas darbdavys turi turėti savo pensijų fondą arba prisijungti prie jau veikiančio. Toks reikalavimas įteisino jau senai egzistuojančią stambių bendrovių praktiką, o smulkios įmonės ir dabar dar nėra visos apimtos.

Australijoje tokios pensijos tapo privalomomis nuo 1991 m. Danijoje ir Olandijoje profesiniai planai yra kuriami šakų lygyje kaip kolektyvinių susitarimų rezultatas. Jie yra privalomi visoms šakos įmonėms (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 1997).

Jungtinėje Karalystėje yra unikali praktika, kai galima išeiti iš valstybinės pensijų sistemos antrosios dalies, jei užtikrinama ne mažesnė privati pensija, nei būtų valdiška. Vėliau buvo suteikta teisė pereiti ir į individualią schemą, ne tik darbdavio.

ES valstybėse pastebima tendencija griežtinti pensijos gavimo sąlygas arba mažinti pensijos dydį, mažinant pensijos dydį, taikomos mokesčių lengvatos asmenims, savanoriškai dalyvaujantiems papildomos pensijos dalies kaupime. Pensijų mažinimas motyvuojamas tuo, kad naujose kaupiamosiose



schemose dalyvaujantiems asmenims suteikiama pakankamai mokesčių lengvatų, taip pat būtina mažinti valstybėms tenkančią ir didėjančią pensijų finansavimo našta.

Privačių pensijų fondų reikšmė ES nevienoda. 2008 metais Olandijoje privačių pensijų fondų mokamos išmokos sudarė 46,5 proc. visų pensijų, Didžiojoje Britanijoje – 43,8 proc., Danijoje – 36,1 proc., Airijoje – 32,9 proc., Švedijoje 23,8 proc., Vokietijoje 16,9 proc., Graikijoje 10,8 proc., Prancūzijoje – 8,6 proc., Ispanijoje – 6,8 proc., Italijoje 5,3 proc., Lenkijoje – 1,2 proc., Čekijoje – 1,1 proc.

Ypač daug dėmesio antrosios pakopos privatiems pensijų fondams skiriama Vokietijoje ir Ispanijoje – tose valstybėse, kuriose prognozuojamas išlaidų pensijų finansavimui padidėjimas (Bitinas A., 2011).

Apibendrinant skyrių, galime pastebėti, kad pensijų sistemos įvairiose šalyse skiriasi ir nėra vieno „šabloniško“ modelio. Paprastai yra derinamas valstybinis ir privatus kaupimas. Privatūs pensijų planai dažniausiai yra savanoriški ir remiasi kaupimo principu. Lietuva yra tarp tų šalių (kaip ir Bulgarija, Estija, Latvija, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Švedija), kuriose neseniai buvo pakeistos įstatymuose nustatytos pensijų sistemos, į jas įtraukiant privalomas privačias pensijų kaupimo programas. Daugelyje šių valstybių nemaža pensijų adekvatumo ateityje dalis yra pagrįsta šiomis programomis, kurios turėtų padėti išvengti skurdo bei tinkamai perkelti pajamas.

#### 1.4. Privačių pensijų fondų esmė ir vieta pensijų sistemoje

Išanalizavus Europos Sąjungos pensijų kaupimo sistemas nustatėme, kad didžioji jų dalis aktyviai naudoja pensijos kaupimo galimybę privačiuose pensijų fonduose. Šiame skyriuje bus nagrinėjami privačių pensijų fondų privalumai bei trūkumai, vieta pensijų sistemoje.

Privatūs pensijų fondai yra ne tik šiandieninė alternatyva valstybiniam socialiniam draudimui bei priemonė padidinti pajamas senatvėje, bet ir pagrindinis veiksnys formuojant pažangią pensijų fondų sistemą. Pensijų fondai kapitalą kaupia fiksuotų išmokų arba fiksuotų įmokų pagrindu.

Lietuvos banko duomenimis, 2011 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 30 2-osios pakopos pensijų fondų (žr. 6 lentelę). Juos valdė 9 pensijų kaupimo bendrovės: 7 valdymo įmonės, kurių veiklą prižiūrėjo Vyriausiasis Policijos Komisaratas, ir 2 gyvybės draudimo bendrovės, kurių veiklą prižiūrėjo Draudimo Priežiūros Komisija. Valdymo įmonės valdė 25 II pakopos pensijų fondų, kurių turto vertė 2011 m. gruodžio 31 d. buvo 3 410,9 mln. litų. Juose pensiją kaupė 852,7 tūkst. dalyvių. Gyvybės draudimo bendrovės valdė 5 II pakopos pensijų fondų, kurių turto vertė 2011 m. gruodžio 31 d. sudarė 669,9 mln.

litų. Juose pensiją kaupė 201,7 tūkst. dalyvių. 2011 m. įsteigtas vienas II pakopos pensijų fondas – galintis visas lėšas investuoti į akcijas (Lietuvos bankas, 2011).

6 lentelė. Pensijų fondų dalyviai ir valdomas turtas pagal investavimo strategijas 2011 m. gruodžio 31 d. (sudaryta autorės, remiantis Lietuvos banko duomenimis)

<b>Pensijų fondai pagal investavimo strategijas</b>	<b>PF skaičius</b>	<b>Dalyvių skaičius</b>	<b>Valdomo turto vertė, Lt</b>
Konservatyvaus investavimo	10	116 784	565 145 605
Mažos akcijų dalies	4	262 378	1 093 127 875
Vidutinės akcijų dalies	11	581 303	2 101 694 923
Akcijų	5	93 932	320 731 369
<b>Iš viso</b>	<b>30</b>	<b>1 054 397</b>	<b>4 080 699 772</b>

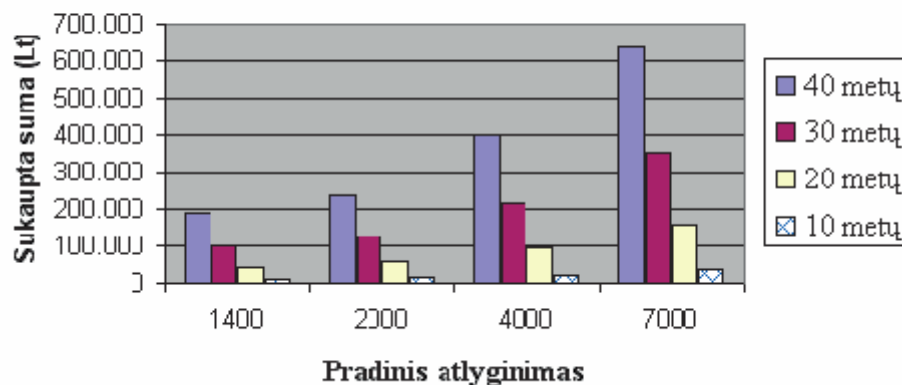
Liutvinavičiaus M. ir Sakalausko V. (2011) atliktame tyrime buvo bandoma išsiaiškinti, kokias pinigų sumas galima sukaupti, priklausomai nuo kaupimo sistemos, kaupimo trukmės, atlyginimo dydžio, investicijų grąžos, administravimo mokesčių. Taip pat buvo siekiama nustatyti, kokią įtaką galutinei sukauptai sumai turi atskiri įplaukų šaltiniai: „Sodros“ įmokos, asmeninės lėšos, valstybės priedai.

Pradžioje buvo tiriama sukauptos sumos priklausomybė nuo atlyginimo ir kaupimo trukmės. Skaičiavimo parametrai: pensinis amžius – 65, įmokos mokestis (proc.) – 2 proc., metinis valdymo mokestis nuo turto – 1 proc., „Sodros“ pervedama dalis į fondą – 2 proc., „Sodros“ pervedama dalis į fondą nuo 2020 m. – 3,5 proc., atlyginimo dalis pervedama į fondą nuo 2013 m. – 1 proc. (nuo 2016 m. – 2 proc.), fonde anksčiau sukauptą suma – 0 Lt. Atlyginimas per kaupimo laikotarpį kinta pradinio dydžio atžvilgiu: 1–5 metais sudaro 100 proc., 6–10 – 120 proc. Lt, 11–15 – 140 proc., 16–20 – 200 proc., 21–25 – 200 proc., 26–30 metais – 180 proc. Buvo modeliuojama nepastovi investicijų grąža. Ji kito pagal normalųjį skirstinį. 50 metų laikotarpio vidutinė metinė grąža – 5 proc. standartinis nuokrypis – 2,5. Grąža skirtingais metais svyruoja nuo –1 proc. iki 10 proc. (Liutvinavičius M. ir Sakalauskas V., 2011).

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad sukauptą suma yra tiesiogiai proporcinga gaunamam atlyginimui. Taip pat labai didelę reikšmę turi kaupimo trukmė.

4 paveiksle matome, jog žmogus, gaunantis pradinį 2000 Lt atlyginimą ir kaupiantis 40 metų, gali sukaupti tiek pat, kiek gaunantis 4000 Lt, tačiau kaupti pradėjęs 10 metų vėliau.

### Sukauptos sumos priklausomybė nuo atlyginimo ir kaupimo trukmės

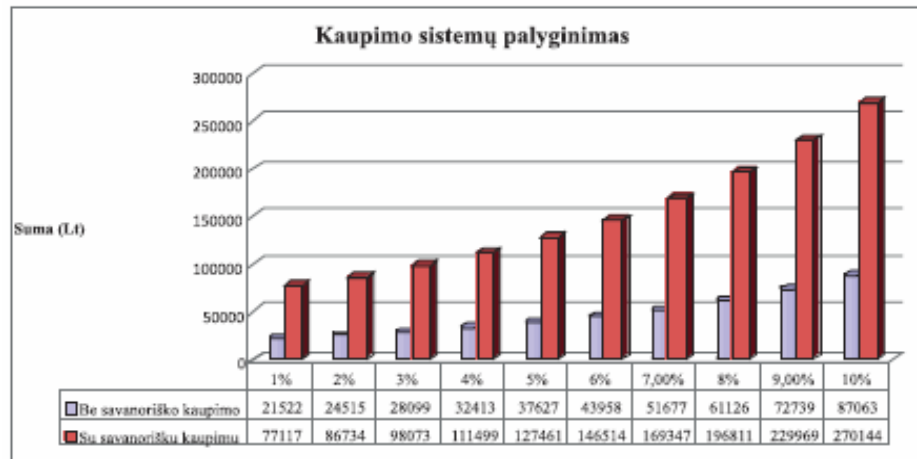


4 pav. Atlyginimo ir kaupimo trukmės reikšmė (sudaryta pagal Liutvinavičių M. ir Sakalauską V., 2011)

Siekiant išsiaiškinti skirtingų investicijų gražos skaičiavimo metodikų įtaką rezultatams, analogiškas modeliavimas buvo atliktas naudojant nekintantį gražos rodiklį. Šiuo atveju įmokos augo vienodu ir stabilu 5 proc. per metus tempu. Palyginti rezultatai skyrėsi ne daugiau kaip 0,1 proc. Per kelių dešimtmečių laikotarpį sukauptų sumų skirtumai beveik išsilygino. Todėl, analizuojant kitus veiksnius, buvo laikoma, jog visos įmokos augs vienodu vidutiniu metiniu tempu.

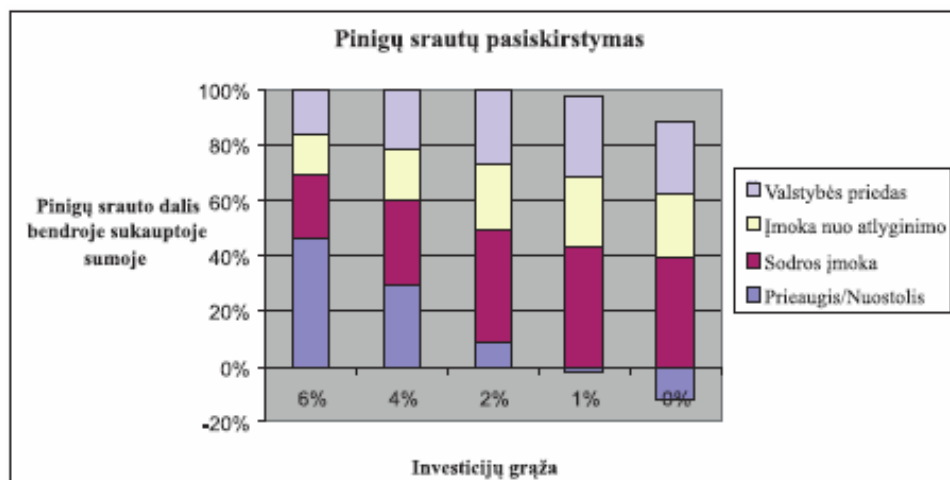
Toliau tyrime buvo lyginamos skirtingos kaupimo sistemos įvertinant investicijų gražą. Skaičiavimo parametrai: amžius – 35, pensinis amžius – 65, kaupimo trukmė metais – 29, įmokos mokestis (proc.) – 2 proc. metinis valdymo mokestis nuo turto 1 proc. „Sodros“ pervedama dalis į fondą – 2 proc. (nuo 2020 m. – 3,5 proc.), atlyginimo dalis pervedama į fondą nuo 2013 m. – 1 proc. (nuo 2016 m. – 2 proc.), fonde anksčiau sukauptą suma – 0 Lt, pradinis atlyginimas – 2 000 Lt. Atlyginimo kitimas pradinio dydžio atžvilgiu: 1–5 metais – 100 proc., 6–10 – 120 proc. Lt, 11–15 – 140 proc., 16–20 – 200 proc., 21–25 – 200 proc., 26–30 metais – 180 proc. (Liutvinavičius M. ir Sakalauskas V., 2011).

Rezultatai parodė, kad nuo 2013 m. kaupimui papildomai skiriant 1 proc. nuo draudžiamųjų pajamų, o nuo 2016 m. – 2 proc. per 29 metų laikotarpį galima sukaupti iki 4 kartų didesnę sumą, nei kaupiant vien tik „Sodros“ pervedamas įmokas. Labai svarbią reikšmę turi investicijų graža. 2 proc. graža leistų sukaupti 86734 Lt, tuo tarpu esant vidutinei 7 proc. metinei gražai būtų sukaupta beveik dvigubai didesnė suma – 169347 Lt (žr. 4 pav.).



5 pav. Kaupimo sistemų palyginimas įvertinant investicijų grąžą (sudaryta pagal Liutvinavičių M. ir Sakalauską V., 2011)

Tyrime taip pat buvo analizuojama investicinio prieaugio įtaka sukauptai sumai. Pinigų srautų pasiskirstymo diagramoje (žr. 6 pav.) matome, jog „Sodros“ įmoka, savanoriškos įmoka ir valstybės priedas bendroje sumoje pasiskirsto panašiomis dalimis ir šis santykis iš esmės nekinta keičiantis investicijų grąžai. Tuo tarpu šis veiksnys, kurį prognozuoti sunkiausia, turi labai didelę reikšmę galutinei sukauptai sumai (Liutvinavičius M. ir Sakalauskas V., 2011.).



6 pav. Pinigų srautų pasiskirstymas (sudaryta pagal Liutvinavičių M. ir Sakalauską V., 2011)

Panaudojant „Sodros“ įmokas, asmenines lėšas bei valstybės teikiamus priedus, galima sukaupti daug didesnes sumas nei kaupiant tik antros pakopos pensijų fonduose. Naujoji sistema yra palankesnė mažesnes nei vidutinės pajamas gaunantiems žmonėms, tačiau jie gali neturėti laisvų lėšų tokiam kaupimui (Liutvinavičius M. ir Sakalauskas V., 2011.).

Sudarant pensijų kaupimo sutartis, būtina atsakingai išanalizuoti konkrečią situaciją bei įvertinti visus veiksnius, turinčius įtakos kaupimo strategijos efektyvumui. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kokią planuojamos sukaupti sumos dalį sudaro sunkiai prognozuojamos įplaukos.

Nors rinkų svyravimai yra pavojingesni esant trumpesniai investavimo laikotarpiui, tačiau kaupiant ilgesnį laiką investavimo grąža įgyja vis didesnę reikšmę galutinės sukauptos sumos dydžiui. Svarbu įvertinti administravimo mokesčius: esant nepakankamai investavimo grąžai galutinė sukaupta suma gali būti mažesnė už įmokėtą sumą (Liutvinavičius M. ir Sakalauskas V., 2011).

Privačių pensijų fondų privalumai:

- Išlieka „Sodros“ mokamos pašalpos, nes nedarbingumo, ligos, motinystės pašalpos ir toliau mokamos iš „Sodros“ lėšų;
- Galimybė gauti didesnę pensiją;
- Patiems dalyviams nereikia rūpintis įmokomis, nes jas perveda „Sodra“. Bendrasis „Sodrai“ mokamų mokesčių tarifas dėl dalyvavimo pensijų fonde nedidindamas;
- Asmeninis kontroliavimas ir sekimas - visada galima patikrinti ir sužinoti kiek sukaupta lėšų. Tai – kiekvieno asmeninė nuosavybė, kuri yra paveldima.

Privačių pensijų fondų trūkumai:

- Asmeninė rizika - pasirinkus antrosios pakopos pensijų kaupimo fondus, visa investavimo rizika tenka dalyviui;
- Neatmetama galimybė, kad pensijų kaupimo dalyviai atgaus mažiau, negu investavo;
- Už pensijų fondo valdymą yra taikomi atitinkamo pensijų fondo taisyklėse numatyti administravimo mokesčiai;
- Už laikotarpį, kurį asmenys dalyvauja antrojoje pensijų kaupimo sistemos pakopoje, bus atitinkamai perskaičiuojama papildoma senatvės pensijos dalis, kurią apskaičiuoja ir moka „Sodra“.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad kuo didesnės įmokos ir ilgesnis laikotarpis, tuo daugiau galima sukaupti. Pensijų fondo uždirbamas palūkanų dydis taip pat turi reikšmės, tačiau nuo didesnių ir ilgiau mokamų įmokų ir palūkanos būna didesnės. Todėl jaunesniems, pradėjusiems kaupti ir gaunantiems didesnę nei vidutinį atlyginimą, bendra pensijos suma (iš „Sodros“ ir iš pensijų fondo) bus didesnė nei tuo atveju, jei jie nedalyvautų naujoje kaupimo sistemoje ir gautų tik vieną pensiją.

Tam, kad nustatyti ar privatūs pensijų fondai padeda spręsti socialinės apsaugos uždavinius ir prisideda prie gerovės valstybės kūrimo, reikia įvertinti privačių pensijų fondų rizikos valdymo ypatumus.

## 1.5. Privačių pensijų fondų rizikos valdymas

Kaip teigia Europos Komisija, pastebima auganti tendencija valstybės riziką perkelti privačioms organizacijoms ir asmenims. Finansiniu požiūriu tokia strategija gali atrodyti patikima, tačiau, kilus tinkamumo problemų, garantijų suteikimo atsakomybė gali vėl tekti valstybei. Todėl valstybės narės turi vystyti kaupiamąsias pensijas, stebėti jų potencialų poveikį tinkamumo poreikiams ir teikti daugiau palyginamosios informacijos.

Didėjant privačių pensijų svarbai, raginama iš esmės tobulinti jų stebėjimo priemones. Kai kuriose valstybėse narėse duomenys analizuojami pagal įvairius kriterijus, tačiau kitose valstybėse, ypač tose, kurios tik neseniai pradėjo vykdyti privačias programas, duomenų rinkimas ir analizė yra daug ribotesnė. Išsamios informacijos reikia tam, kad būtų galima iš esmės suprasti, koks yra didesnio pasitikėjimo privačių pensijų kaupimu poveikis, ypač vertinant būsimas pensininkų pajamas, ir nustatyti tas asmenų grupes, kurios nekaupia, ir dėl to, sulaukusios pensinio amžiaus, gaus mažesnes pajamas (Europos Komisija, 2010).

Privačių pensijų fondų rizikos valdymas yra glaudžiai susijęs su pensijų sistemos modeliu ir jo galimybe pasipriešinti galimai rizikai.

Kaip apibendrina Gillion C. (2000), pagrindinės rizikos rūšys, galinčios paveikti senatvės pensijų sistemas yra:

- demografinė rizika (pvz. gimstamumo, laukiamos gyvenimo trukmės pokyčiai);
- ekonominė rizika (pvz. nedarbo augimas, darbo užmokesčio mažėjimas, aukšta infliacija, neigiama investicinė grąža);
- politinė rizika (pvz. staigūs modelio parametrų ar apimties pakeitimai);
- institucinė rizika (pvz. nesėkmingas viešųjų ar privačių institucijų pensijų sistemos arba atskirų jos dalių organizavimas).

Teorinėje literatūroje ypač plačiai vertinami su demografinė ir ekonomine rizika susiję pavojai. Ilgainiui tiek demografiniai, tiek ekonominiai pokyčiai daugiausia paveikia įvairius senatvės pensijų modelius – einamųjų mokėjimų ir kaupimo, apibrėžtų įmokų ir apibrėžtų išmokų (Gudaitis T., 2009). Tačiau šie pokyčiai skirtingai įtakoja senatvės pensijų sistemos modelius. 3 lentelėje apibendrintos pagrindinės galimos rizikos bei jų įtaka dviem labiausiai paplitusiems senatvės pensijų sistemos modeliams – einamųjų mokėjimų apibrėžtų įmokų ir kaupimo apibrėžtų įmokų modeliams.

Pagal investavimo strategijas pensijų fondai skirstomi į keturias rizikos grupes:

- konservatyvaus investavimo;

- mažos akcijų dalies (galintys investuoti iki 30 proc. lėšų į akcijas);
- vidutinės akcijų dalies (30 –70 proc.);
- akcijų PF (iki 100 proc.).

Privačių pensijų kaupimo fondų kūrimas reglamentuotas 2003 m. įsigaliojusiame LR pensijų kaupimo įstatyme Nr. IX-1691. čia nurodoma, jog „Teise tapti pensijų kaupimo dalyviu šio bei Pensijų sistemos reformos įstatymo numatytame pensijų kaupime turi asmenys, privalomai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos daliai gauti, išskyrus asmenis, kuriems jau yra suėjęs pensijinis amžius. Dalyvavimas pensijų kaupime prasideda įsigaliojus pensijų kaupimo sutarčiai“ (3 str.). Taigi pensijų kaupimas privačiuose fonduose – tai sutartiniai santykiai, reglamentuojami civilinės teisės.

Privačių pensijų fondų reguliavimo teisės aktus leidžia ir vertybinių popierių komisija (VPK). Siekdama apsaugoti pensijų turtą nuo iššvaistymo arba investavimo į nesaugias priemones, VPK priėmė nutarimą „Dėl pensijų programos turto investicijų apribojimų“, kuriame nustatyta, kad „nuosavybės vertybiniai popieriai (akcijos) gali sudaryti ne daugiau kaip 40 proc. pensijų programos turto“ ir „investicijos užsienio šalyse, išskyrus nekilnojamąjį turtą, gali sudaryti ne daugiau kaip 30 proc. pensijų programos turto“. Pagal Investicinių bendrovių įstatymą ir Pensijų fondų įstatymą Vertybinių popierių komisija turi teisę pripažinti likvidžiais užsienio šalių vertybinius popierius, į kurios investicinės bendrovės ir pensijų fondai gali investuoti laikydamiesi diversifikacijos reikalavimų. Turėdama tokį tikslą VPK priėmė nutarimą „Dėl vertybinių popierių komisijos pripažintu likvidžiais užsienio šalių vertybinių popierių“. Iš esmės šiuo nutarimu VPK apibrėžė galimų investicijų geografiją (Martinaitytė E., Katkus V).

Taigi Lietuvoje suformuota įstatyminė bazė leidžia iš dalies minimizuoti privačių pensijų fondų veiklos riziką. Iš esmės šie fondai yra naudingi gyventojams, nes leidžia laisviau, efektyviau manipuluoti savo lėšomis ir taupyti senatvėje, labai svarbu yra tai, jog sukaupia tokiu būdu pensijos dalis laikoma gyventojų turto dalimi, gali būti paveldima. Tačiau turi būti užtikrinama, kad būtų minimizuojama privačių pensijų fondų rizika (Europos Komisija, 2010).

Skirtingų rizikos grupių pensijų fondų turto ir dalyvių pasiskirstymas 2011 m. pabaigoje pagal pensijų kaupimo bendrovės pateikiamas 7 lentelėje. Konservatyvaus investavimo fondų grupėje daugiausia dalyvių turi ir didžiausią turto dalį valdo UAB „SEB investicijų valdymas“, po jos – UAB „Swedbank investicijų valdymas“ ir UAGDPB „Aviva Lietuva“. Mažos akcijų dalies PF grupėje išsiskiria UAB „Swedbank investicijų valdymas“ ir UAGDPB „Aviva Lietuva“ valdomi fondai. Vidutinės akcijų dalies fondų grupėje pagal valdomą turtą pirmauja UAB „SEB investicijų valdymas“, tačiau pagal dalyvių

skaičių – UAB „Swedbank investicijų valdymas“. Akcijų fondų grupėje tiek pagal turtą, tiek pagal dalyvius didžiausia rinkos dalis tenka UAB „SEB investicijų valdymas“ (Lietuvos bankas, 2011).

7 lentelė. II pakopos pensijų fondų turto ir dalyvių pasiskirstymas pagal rizikos grupes ir pensijų kaupimo bendroves (proc.) (sudaryta autorės, remiantis Europos Komisijos duomenimis)

Pensijų kaupimo bendrovė	Užimama rinkos dalis							
	konservatyvaus investavimo pensijų fondai		mažos akcijų dalies pensijų fondai		vidutinės akcijų dalies pensijų fondai		akcijų pensijų fondai	
	turtas	dalyviai	turtas	dalyviai	turtas	dalyviai	turtas	dalyviai
ERGO Life Insurance SE	6,90	7,25	–	–	4,18	5,02	–	–
UAB „Citadele investicijų valdymas“	0,04	0,05	-	-	0,05	0,03	-	-
UAB „Danske Capital investicijų valdymas“	0,93	0,57	-	-	1,33	0,66	22,99	11,53
UAB „DnB NORD investicijų valdymas“	5,59	5,70	13,78	12,49	6,71	6,17	-	-
UAB „Finasta Asset Management“	3,55	4,86	0,83	0,53	2,96	4,09	15,32	12,99
UAB „MP Pension Funds Baltic“	0,33	0,21	-	-	2,19	1,52	22,81	28,80
UAB „SEB investicijų valdymas“	38,72	33,98	-	-	41,17	30,03	36,30	44,20
UAB „Swedbank investicijų valdymas“	24,50	25,94	52,35	48,53	38,00	45,90	2,57	2,48
UAGDPB „Aviva Lietuva“	19,45	21,44	33,03	38,45	3,43	6,57	-	-

Grąžos normos – t. y. investuojant uždirbtų ar prarastų pinigų ir investuotų pinigų santykis – laikui einant akivaizdžiai svyruoja, keldamos grėsmę pensijų adekvatumui. Jeigu grąžos normos yra mažesnės, pensijų kaupėjai turi daugiau metų likti darbo rinkoje, ilgiau mokėti įmokas ir išlaikyti tą patį įmokų dydį. Todėl teikti žmonėms tinkamą informaciją apie planuojamą pensijos dydį, priimti sprendimus dėl tolesnio dalyvavimo darbo rinkoje, dėl prielaidų apie numatytas ilgalaikes grąžos normas reikia pagrįstai tiksliai. Šiame kontekste labai svarbios gerai veikiančios finansų priežiūros institucijos ir efektyvios finansų reguliavimo sistemos.

Ateityje mokamos išmokos priklauso ir nuo grynojo pelno „kaupimo etapu“, ir nuo aktualių skaičiavimų, kuriais nustatomos išmokos išmokėjimo etapu. Abu šie etapai vienodai svarbūs, todėl reikalauja kruopštaus vykdymo ir priežiūros. Nors daugelio valstybių narių įstatymų leidėjai nustatė priemones investavimo rizikai sušvelninti, kelios valstybės sukūrė tiesioginį garantijų, skirtų investavimo rizikai kaupimo etapu, mechanizmą. Dėl garantijų išmokėjimo etapu daugėja raginimų finansinių paslaugų teikėjams persidrausti, kad nesėkmės atveju jų įsipareigojimai būtų įvykdyti (Europos Komisija, 2010).



Nuo finansinės rizikos apsaugančios priemonės kainuoja. Griežtos taisyklės, skirtos trumpo laikotarpio finansiniam stabilumui užtikrinti, gali duoti priešingų rezultatų, jeigu po ekonomikos nuosmukio prarastiems finansų rezervams grąžinti prireiks smarkiai ir greitai padidinti įmokas. Būtent dėl to gali padidėti darbo jėgos kaina ir sumažėti išlaidos finansų krizės metu, kaip atsitiko praėjusio dešimtmečio pradžioje Nyderlanduose.

Trumpalaikės pensijų programų apsaugos ir bendro ilgalaikio pensijų sistemos pastovumo pusiausvyros siekis lieka sudėtinga užduotimi strategiją kuriančioms ir prižiūrinčioms institucijoms. Pastaraisiais dešimtmečiais daug valstybių narių sušvelnino taisyklės, kad pensijų fondai galėtų siekti didesnio pelno, investuodami didesnę lėšų dalį į didesnės rizikos kapitalą. Dabartinės krizės metu patirti nuostoliai paskatino raginimus griežčiau reguliuoti pensijų fondų investicijas. Minimali grąža gali būti panaudota lėšoms apsaugoti nuo investavimo rizikos, tačiau tokios garantijos reiškia papildomas išlaidas. Jos gali būti tiesioginės – turto garantijų atveju mokama draudimo įmoka – ir netiesioginės – per mažesnę bendrą grąžą, nes tiekėjas renkasi konservatyvią investavimo strategiją, nukreiptą tiksliai į atitiktą tikslui, atidedant minimalų pelną.

Keičiant atskirų portfelių struktūrą, kai žmonėms artėja pensinis amžius, išmokų lygiais taip pat galima užtikrinti svarbią apsaugą nuo investicijų rizikos. Todėl siūloma kurti investavimo visą gyvenimą politiką: su tokia strategija jaunesnio amžiaus piliečiai rinktųsi didesnės rizikos produktus, susijusius su didesne tikimybe daugiau uždirbti per savo gyvenimą; ir priešingai, asmenys, netrukus sulauksiantys pensinio amžiaus, priešingai, rinktųsi fiksuotų palūkanų produktus, kad išvengtų didesnio turto vertės sumažėjimo prieš paverčiant pensijų santaupas į anuitetus.

Kadangi anuitetų kainos bus įvairios, konkretus mėnuo, kurį turtas bus paverčiamas anuitetais, gali turėti lemiamos įtakos gaunamų išmokų sumai. Todėl svarbu, kad reguliuojančios institucijos leistų lanksčiau pasirinkti laiko terminus, per kuriuos turtas turi būti paverstas anuitetais. Valstybė šioje srityje turi galimybę imtis veiksmų, siekdama padidinti individualų lankstumą ir sumažinti neigiamą išorės veiksnių įtaką (Europos Komisija, 2010).

Kalbant apie pensijų fondų valdymo riziką Lietuvoje, nėra įdiegta fondų civilinės atsakomybės draudimo sistema. Valstybinė priežiūra turėtų įsikišti ne dėl prasto pensijų fondų valdymo, bet dėl blogi jo veiklos rezultatų. Tobulinti reikia ir priemones, susijusias su bankroto administravimu. Nėra įgyvendinti informacijos atskleidimo principai, kreditorių teisės miglotai pateiktos įstatyme.

Tobulintinos ir priemonės dėl interesų konfliktų sprendimo, dėl to, kad pensijų fondų taisyklės nebūtų keičiamos nepalankiai dalyviams (gyventojams).

Pensijų fondai veikia rinkoje. Tam, kad jų veikla būtų efektyvi, jai turi būti tinkama aplinka. Tai reiškia, kad fondų, kaip ir kitų ūkio subjektų, veikla įtakoja visų pirma rinkos mechanizmai, ir turi būti sudarytos sąlygos jiems pasireikšti.

Pasak Guogio A. (2006), pensijų reforma ir pensijų sistema turi būti valdoma siekiant socialinio teisingumo įgyvendinimo. Tam neužtenka vien tik formalių pensijų reformos rezultatų, jog pensijų fondai įkurti ir veikia. Turi būti nagrinėjama be kita ko, kokį socialinį poveikį pensijų sistema turės ateityje.

Levišauskaitė K., Malinauskas Ž. (2006) taip pat pabrėžė galimas socialines rizikas.

Taigi galima daryti išvadą, jog privačių pensijų fondų valdymo teorijoje labai svarbus yra rizikos valdymo klausimas. Egzistuoja daugybė pensijų fondų veikimo rizikos veiksnių ir nustatomos priemonės šiems rizikos veiksniams minimizuoti. Labai svarbu, kad būtų kontroliuojamos privačių pensijų fondų procedūros, o jų rizikos veiksnių minimizavimo priežiūra turi užsiimti valstybinės institucijos. Deja, liberalioje ekonomikoje neįmanoma visiškai kontroliuoti išoriškai pensijų fondų veiklos taip, kad rizikos veiksniai būtų panaikinti.

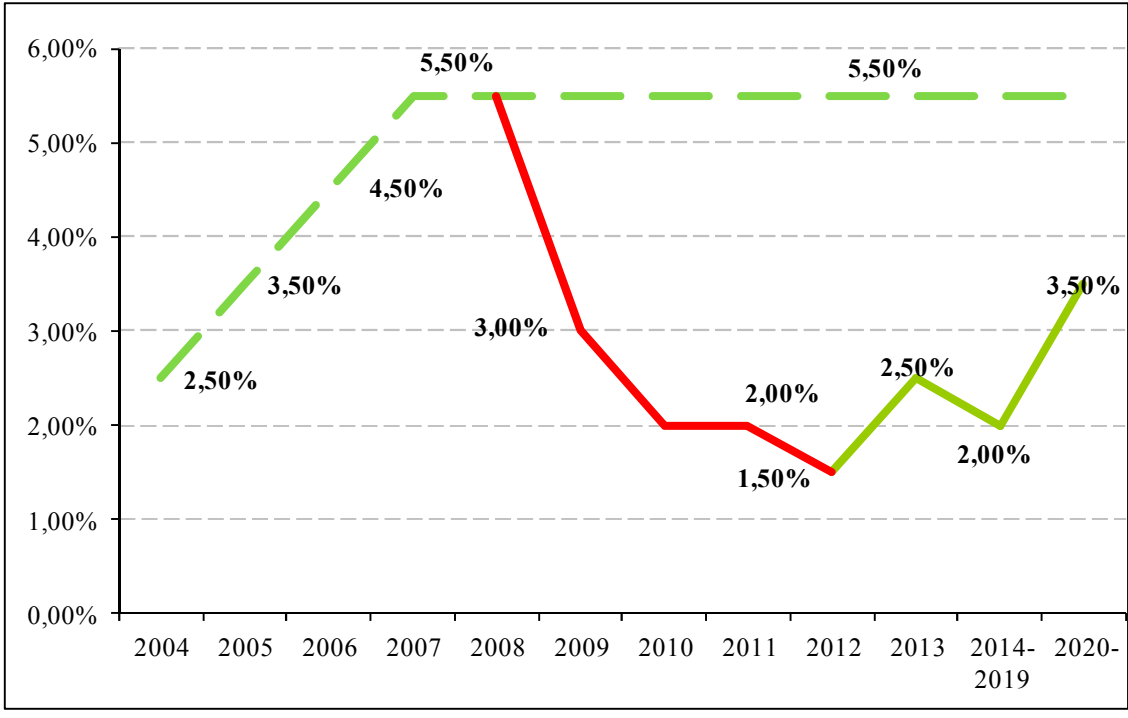
## 2. PRAKTINĖ DALIS

Šiame skyriuje nagrinėsiu senatvės pensijos sukauptas dalis. Pasirinkdama kelėtą dirbančių asmenų grupes atsakysiu į klausimus: kokio amžiaus žmonėms tinkamai pasirinkti kaupti savo senatvės pensiją, kokias pensijų kaupimo pakopas rinktis, kaupimo skirtumai.

### 2.1. Sodros pagrindinė įmoka į pensijų fondus

Dėl prastėjančios valstybės ekonominės - finansinės padėties buvo nuspręsta laikinai sumažinti pervedamų įmokų dydį iki 1,5 proc.

Tačiau, kaupimas nepertraukiamas: nuo 2013 metų padidintas pervedamų įmokų dydis, o nuo 2014 metų valstybė skatins prisidėjimą taupymui savomis lėšomis.



7 pav. Senatvės pensijos įmokų dydžiai. (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimą)

8 lentelė. Įmokos į pensijų fondus nuo 2013 metų. Galimybių palyginimas sudariusiems sutartį iki 2013 m. sausio 1d. ir po 2013 m. sausio 1 d.

<b>Pasirinkimai seniems dalyviams, sudariusiems sutartis iki 2013 m. sausio 1d. :</b>	<b>Pasirinkimai naujiems dalyviams, sudarantiems sutartis po 2013 m. sausio 1d. :</b>
1. Grįžti į „Sodrą“ – sustabdyti naujas įmokas (sukauptą sumą kaupiama toliau). 2. Kaip iki šiol gauti tik pagrindinę dalį iš „Sodros“ (realiausias scenarijus). 3. Prisdėti savo lėšomis (1-2 proc. nuo bruto darbo užmokesčio) ir gauti tokią pat papildomą dalį nuo vidutinio darbo užmokesčio šalyje.	4. Gauti pagrindinę dalį iš „Sodros“ + prisidėti savo lėšomis (1-2 proc. nuo bruto darbo užmokesčio, <u>pasijaus nuo 2014 m.</u> ) + gauti tokią pat papildomą dalį nuo vidutinio darbo užmokesčio šalyje. 5. Nedalyvauti II pakopoje.

Papildoma valstybės dalis bus mokama nuo vidutinio darbo užmokesčio Lietuvoje, apskaičiuojama pagal Lietuvos statistikos departamento paskelbto 2012 metų keturių ketvirčių šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dydžio.

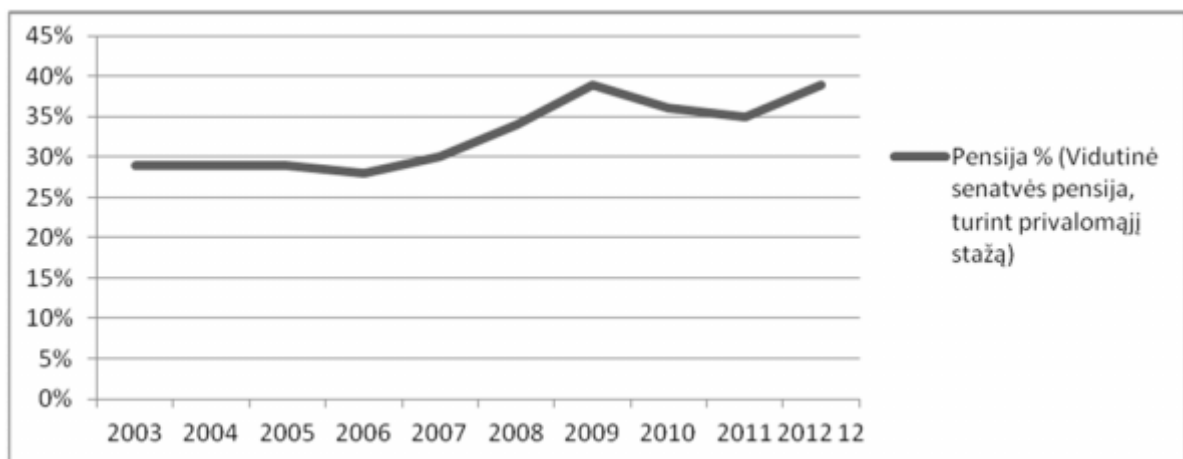
Darome išvadą, kad labiausiai apsimokėtų tiems, kurie uždirba mažiau kaip vidutinį atlyginimą. Sąlyginai verta tiems, kas uždirba dideles pajamas.

9 lentelė. Pensijinis aprūpinimas nedalyvaujant parengtoje Lietuvos Respublikos „Pensijų sistemos reformos“ įstatyme. (Lentelė sudaryta autorės, remiantis Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. LR Statistikos departamento duomenimis)

<b>Šiuo metu:</b>	
<b>Vidutinis darbo užmokestis</b> (Vidutinis atlyginimas ant popieriaus (bruto))	<b>2171 Lt</b>
<b>Bazinė pensija</b>	<b>360 Lt</b>
<b>Vidutinė pensija</b> (Vidutinė senatvės pensija, turint privalomąjį stažą)	<b>843 Lt</b>
<b>Pensijos santykis su darbo užmokesčiu</b>	<b>39 proc.</b>

9 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Istoriškai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 12
<b>Vid. pensija</b>	347	379	428	486	608	786	833	767	768	843
<b>Vidutinis D.U.</b> (Vidutinis atlyginimas ant popieriaus)	1208	1310	1453	1732	2052	2319	2118	2122	2175	2171
<b>Pensija %</b> (Vidutinė senatvės pensija, turint privalomąjį stažą)	29%	29%	29%	28%	30%	34%	39%	36%	35%	39%



8 pav. Vidutinė senatvės pensija, turint privalomąjį stažą procentais 2003 – 2012 m. (Grafikas sudarytas autorės, remiantis LR Statistikos departamento duomenimis)

## 2.2. Pensijinis aprūpinimas nedalyvaujant reformoje (I pakopa)

Iš pradžių nagrinėsime I - osios pensijų sistemos pakopa. Pagal dabartinius įstatymus pensijas dirbantiems ir mokesčius „Sodrai“ mokantiems žmonėms garantuoja valstybinė socialinio draudimo sistema. Tiek naujai prisijungę prie pensijų kaupimo sistemos, tiek jau kaupiantys „Sodros“ dalyviai dalyvauja vienodomis sąlygomis.

Pensijos gavėjui mokėtina senatvės pensija priklauso nuo įgyto darbo stažo, darbinio laikotarpio pajamų, apskaičiuoto draudžiamųjų pajamų koeficiento ir kt. I - osios pensijų sistemos atveju II pensijų kaupimo pakopa neegzistuoja.

Norėdami atsakyti į klausimus, susijusius su LR valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu, nagrinėsime pasirinkto amžiaus pensijų reformos dalyvius.

Pasirinktus dalyvius suskirsčiau į kelias dirbančias asmenų grupes. Lentelės fragmentas pateikiamas žemiau.

10 lentelė. Darbingo amžiaus asmenų grupės. Šiuos duomenys naudosiu ir tolimesniuose skaičiavimuose. (Lentelė sudaryta autorės)

	Amžius, metai	Bruto darbo užmokestis Lt,	Neto darbo užmokestis Lt,	Stažas, metai	Papildomas stažas metai	Visas stažas
Dirbanti/s moteris/vyras	30	1000	825	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	45	1000	825	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	60	1000	825	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	30	2171	1679	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	45	2171	1679	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	60	2171	1679	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	30	3500	2660	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	45	3500	2660	30	13	43
Dirbanti/s moteris/vyras	60	3500	2660	30	13	43

Asmeninis pensijos tikslas – 70 proc.;

Asmeninis pensijos tikslas - leidžia nustatyti, kokio dydžio pensijos norite senatvėje, lyginant su gautu atlyginimu prieš pat pensijinį amžių.

Skaičiavimo metu senatvės pensija grupei gyventojų, kurie II pakopos pensijų kaupime nedalyvavo, o į pensiją išėjo, skaičiuojama pagal formules:

$$SPd = 0,005 \times S \times K \times D ;$$

*SPd* – papildoma pensijos dalis;

*S* - stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį;

$K$  - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas;

$D$  - Vyriausybės patvirtintos einamųjų metų draudžiamosios pajamos, galiojančios tą mėnesį, už kurią mokama pensija.

$$SPd \text{ (iki 1993m. gruodžio 31 d. ir po 1994 m. sausio 1d.)} = 0,005 \times s \times k \times D + 0,005 \times S \times$$

$SPd$  (iki 1993m. gruodžio 31 d. ir po 1994 m. sausio 1d.) – papildoma pensijos dalis;

$s$  - stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu iki 1993 m. gruodžio 31 d.;

$k$  - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, t.y. per 5 paeiliui einančius palankiausius metus iš laikotarpio nuo 1984 m. sausio 1 d. iki 1993 m. gruodžio 31 d. turėto uždarbio santykis su tų pačių metų vidutiniu uždarbiu Lietuvoje;

$D$  - Vyriausybės patvirtintos einamųjų metų draudžiamosios pajamos, galiojančios tą mėnesį, už kurią mokama pensija.

$S$  – stažas, įgytas po 1994 m. sausio 1 d. dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu;  
– asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuotas pagal draudžiamąsias pajamas, turėtas nuo 1994 m. sausio 1 d.;

$$DPm = \left( \frac{DPp}{m} \right) \div M ;$$

$DPm$  – metinis draudžiamųjų pajamų koeficientas nagrinėjamos gavėjų, nedalyvavusių II pakopoje;

$DPp$  – metinės draudžiamosios gautos pajamas;

$m$  - kiek mėn. buvo išdirbta per metus;

$M$  – metų draudžiamosios pajamas;

$$DPv = \frac{DPmv}{DPms} \leq 5 ;$$

$DP_v$  – draudžiamųjų pajamų koeficiento vidurkis;

$DP_{mv}$  – visų išdirbtų metinių draudžiamųjų pajamų koeficiento suma;

$DP_{ms}$  – apskaičiuotų koeficientų skaičius;

Šis koeficientas negali būti didesnis už 5, jei gaunasi didesnis už nustatytą koeficientą rašome 5.

$$C = \frac{c_j^v - c_j^f}{c_j^v};$$

$C$  - lemia socialinio draudimo senatvės pensijos (tiksliau jos papildomos dalies) mažėjimą II pakopos pensijų sistemos dalyviams kuo ilgiau dalyvaujama II pakopos pensijų kaupime ir kuo didesnė socialinio draudimo įmokos dalis pervedama į pensijų fondus, tuo labiau mažėja asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas ir papildoma senatvės pensijos dalis;

$c_j^v$  – metų  $j$  valstybinio pensijų socialinio draudimo įmokos tarifo dalis, skirta valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos papildomai daliai;

$c_j^f$  – metų  $j$  kaupiamosios pensijų įmokos tarifas;

Priedas už stažo metus – 3 proc. valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos = 10,80 lt.  
Bazinės pensijos pagrindinė dalis (ji lygi 110 proc. socialinio draudimo bazinės pensijos, jeigu asmuo turi būtinajį (30 metų) socialinio pensijų draudimo stažą).

Prognozuojamos senatvės pensijos dydis apskaičiuojamas rementis turimais duomenimis apie darbo laikotarpius ir draudžiamąsias pajamas.

Apskaičiuojant pensijos dydį laikomasi šių prielaidų:

- dirbs iki sukaks senatvės pensijos amžiaus;
- draudžiamųjų pajamų (darbo užmokesčio) santykis su Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamomis atitinkamų metų draudžiamosiomis pajamomis kiekvienais metais ateityje bus toks, koks vidutiniškai buvo nuo 1994 iki 2012 m.



11 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 30 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	30
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	1000 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	820
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>820</b>
<b><i>Pensijos tikslas - pasiektas</i></b>	<b><i>700</i></b>

Atsižvelgiant į 11 lentelės gautus rezultatus, sulauks senatvės pensijos 2048 metais. Tikėtina, kad pensija bus 820 Lt ir sudarys 117 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Tikėtina, kad pasieks savo pensijos tikslą.

12 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 45 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	45
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	1000 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	820
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>820</b>
<b><i>Pensijos tikslas - pasiektas</i></b>	<b><i>700</i></b>

Kaip matome iš 12 lentelės pateiktų duomenų, sulauks senatvės pensijos 2033 metais. Tikėtina, kad pensija bus 820 Lt ir sudarys 117 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Tikėtina, kad pasieks savo pensijos tikslą, atsižvelgiant į tai kaip taupo pensijai.

13 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 60 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	60
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	1000 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	752
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>752</b>
<b><i>Pensijos tikslas - pasiektas</i></b>	<b>700</b>

Atsižvelgiant į 13 lentelės pateiktus duomenis, sulauks senatvės pensijos 2014 metais. Tikėtina, kad pensija bus 752 Lt ir sudarys 107 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Skaičiavimai rodo, kad bus pasiektas pensijos tikslas.

Remdamasi aukščiau pateiktais skaičiavimais tikėtina, kad mažas pajamas gaunantys gyventojai pasieks savo asmeninio pensijos gavimo tikslo. Šiomis dienomis, tokią pensiją gaunantys senoliai didmiestyje nepragyventų. Tačiau Valstybė senatvės sulaukusiems gyventojams suteikia papildomas lengvatas, kompensacijas (transporto, šildymo ir t.t.).

14 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 30 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	30
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	2171 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1025
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1025</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>1175</i>

Atsižvelgiant į 14 lentelės gautus rezultatus, sulauks senatvės pensijos 2048 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1025 Lt ir sudarys 87 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Rekomenduoju peržiūrėti taupymą pensijai. „Sodros“ pensija vertinama tik į ateities laikotarpį.

15 lentelė. Rezultatų pateikimas 45 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	45
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	2171 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1046
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1046</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>1175</i>

Kaip matome iš 15 lentelės pateiktų duomenų, sulauks senatvės pensijos 2033 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1046 Lt ir sudarys 89 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Siūlau peržiūrėti kaupimą pensijai. „Sodros“ pensija vertinama tik į ateities laikotarpį.

16 lentelė. Rezultatų pateikimas 60 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	60
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	2171 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	958
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>958</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>1175</i>

Atsižvelgiant į 16 lentelės pateiktus duomenis, sulauks senatvės pensijos 2014 metais. Tikėtina, kad pensija bus 958 Lt ir sudarys 82 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Rekomenduoju peržiūrėti taupymą pensijai. „Sodros“ pensija vertinama tik į ateities laikotarpį.

Iš pateiktų rezultatų matome, kad vidutines pajamas gaunantys gyventojai, nepasieks savo senatvės pensijos asmeninio tikslo. Nors pensijos suma bus didesnė nei vidutinė (kuri 2012 m. duomenimis sudarė 815 Lt).

17 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 30 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	30
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	3500 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1560
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1560</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>2450</i>

Atsižvelgiant į 17 lentelės gautus rezultatus, sulauks senatvės pensijos 2048 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1560 Lt ir sudarys 64 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Rekomenduoju peržiūrėti taupymą pensijai.

18 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 45 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	45
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	3500 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1560
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1560</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>2450</i>

Kaip matome iš 18 lentelės pateiktų duomenų, sulauks senatvės pensijos 2033 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1560 Lt ir sudarys 64 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Siūlau peržiūrėti kaupimo pensijai. „Sodros“ pensija vertinama tik į ateities laikotarpį.

19 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 60 metų vyro/moters. (Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	60
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	3500 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas (lyginant su atlyginimu)</b>	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1425
II pensijų pakopos išmoka	0
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1425</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>2450</i>

Atsižvelgiant į 19 lentelės pateiktus duomenis, sulauks senatvės pensijos 2014 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1425 Lt ir sudarys 58 proc. Atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Rekomenduoju peržiūrėti taupymą pensijai. „Sodros“ pensija vertinama tik į ateities laikotarpį.

Dideles pajamas gaunantys gyventojai labiausiai nutolo nuo asmeninio pensijos tikslo. Prognozuojama senatvės pensija sudarys tik apie 62 proc. Atlyginimo prieš išeinant į pensiją.

### 2.3. Pensijinis aprūpinimas antrojoje pakopos reformoje (II pakopa)

Šiuo metu pensijas dirbantiems ir mokesčius „Sodrai“ mokantiems žmonėms garantuoja valstybinė socialinio draudimo sistema. 2004 metais prasidėjus veikti naujai pensijų kaupimo sistemai, šalia socialinio draudimo pradėjo veikti ir privatūs fondai, o išėjusiems į pensiją žmonėms atsirado galimybė gauti pensijas iš abiejų šaltinių.

Nuo 2014 metų į pensijų fondą bus galima pervesti dalį savo asmeninių lėšų.

20 lentelė. Prognozuojama įmoka į pensijų fondą per mėnesį. (Lentelė sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Respublikos vyriausybės „Pensijų sistemos reformos“ įstatymo 2012 m. lapkričio 14 d. priimtais pakeitimais.)

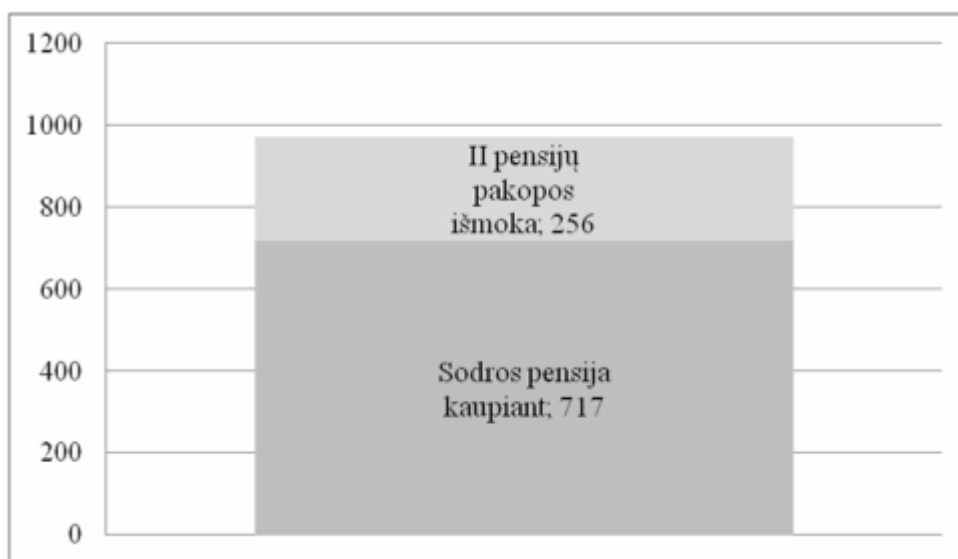
Darbo užmokestis (bruto) Lt	„Sodros“ pagr. įmoka				Dalyvio įmoka nuo draudžiamųjų pajamų				Valstybės papildoma dalis nuo vidutinio darbo užmokesčio				Iš viso per mėn. (Lt)			
	Nuo 2013	Nuo 2014	Nuo 2016	Nuo 2020	Nuo 2013	Nuo 2014	Nuo 2016	Nuo 2020	Nuo 2013	Nuo 2014	Nuo 2016	Nuo 2020	Nuo 2013	Nuo 2014	Nuo 2016	Nuo 2020
<b>1000</b>	25	20	20	35	0	10	20	20	0	22	44	44	<b>25</b>	<b>52</b>	<b>84</b>	<b>99</b>
<b>2000</b>	50	40	40	70	0	20	40	40	0	22	44	44	<b>50</b>	<b>82</b>	<b>124</b>	<b>154</b>
<b>4000</b>	100	80	80	140	0	40	80	80	0	22	44	44	<b>100</b>	<b>142</b>	<b>204</b>	<b>264</b>

Pvz.: 2014 m. gaunant 2171 Lt atlyginimą (bruto), įmokėjus vos 20 Lt, įmoka į pensijų fondus iš viso sudaro 82 Lt. Skaičiavimai atlikti su prielaida.

21 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 30 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	30
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	1000 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	717
II pensijų pakopos išmoka	256
<b>Pensija iš viso</b>	<b>973</b>
<b>Pensijos tikslas - pasiektas</b>	<b>700</b>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	16572
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	9725
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	17042
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>43339</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	12208
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>55547</b>

Atsižvelgiant į 21 lentelės pateiktus duomenis sulaukus senatvės pensijos 2048 metais. Tikėtina, kad pensija bus 973 Lt ir sudarys 139 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Tikėtina, kad bus pasiektas pensijos tikslas, atsižvelgiant į tai kiek taupoma pensijai.



9 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.



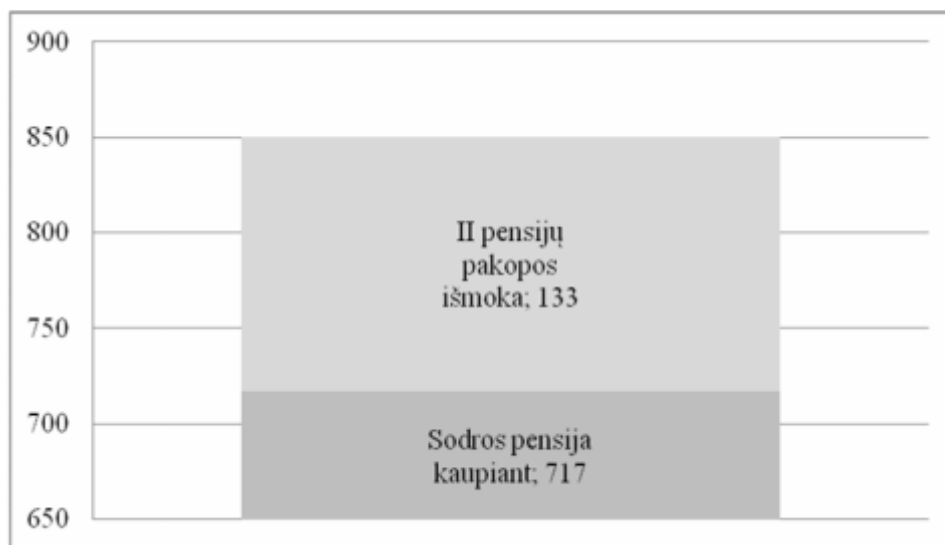
22 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės)

Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamos pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	0.00	1,488.00	43.81	55.82	0.00	0.00	0.00
2	2014	360.00	0.00	1,488.00	48.68	62.02	0.00	0.00	0.00
3	2015	360.00	0.00	1,488.00	53.55	68.22	0.00	0.00	0.00
4	2016	360.00	0.00	1,488.00	58.42	74.42	0.00	0.00	0.00
5	2017	360.00	0.00	1,488.00	63.29	80.63	0.00	0.00	0.00
6	2018	360.00	0.00	1,488.00	68.16	86.83	0.00	0.00	0.00
7	2019	360.00	198.00	1,488.00	73.02	93.03	0.00	291.03	271.02
8	2020	360.00	211.20	1,488.00	61.89	99.23	0.00	310.43	273.09
9	2021	360.00	224.40	1,488.00	65.76	105.43	0.00	329.83	290.16
10	2022	360.00	237.60	1,488.00	69.62	111.64	0.00	349.24	307.22
11	2023	360.00	250.80	1,488.00	73.49	117.84	0.00	368.64	324.29
12	2024	360.00	264.00	1,488.00	77.36	124.04	0.00	388.04	341.36
13	2025	360.00	277.20	1,488.00	81.23	130.24	0.00	407.44	358.43
14	2026	360.00	290.40	1,488.00	85.09	136.45	0.00	426.85	375.49
15	2027	360.00	303.60	1,488.00	88.96	142.65	0.00	446.25	392.56
16	2028	360.00	316.80	1,488.00	92.83	148.85	0.00	465.65	409.63
17	2029	360.00	330.00	1,488.00	96.70	155.05	0.00	485.05	426.70
18	2030	360.00	343.20	1,488.00	100.57	161.25	0.00	504.45	443.77
19	2031	360.00	356.40	1,488.00	104.43	167.46	0.00	523.86	460.83
20	2032	360.00	369.60	1,488.00	108.30	173.66	0.00	543.26	477.90
21	2033	360.00	382.80	1,488.00	112.17	179.86	0.00	562.66	494.97
22	2034	360.00	396.00	1,488.00	116.04	186.06	0.00	582.06	512.04
23	2035	360.00	396.00	1,488.00	119.91	192.26	10.80	599.06	526.71
24	2036	360.00	396.00	1,488.00	123.77	198.47	21.60	616.07	541.37
25	2037	360.00	396.00	1,488.00	127.64	204.67	32.40	633.07	556.04
26	2038	360.00	396.00	1,488.00	131.51	210.87	43.20	650.07	570.71
27	2039	360.00	396.00	1,488.00	135.38	217.07	54.00	667.07	585.38
28	2040	360.00	396.00	1,488.00	139.25	223.27	64.80	684.07	600.05
29	2041	360.00	396.00	1,488.00	143.11	229.48	75.60	701.08	614.71
30	2042	360.00	396.00	1,488.00	146.98	235.68	86.40	718.08	629.38
31	2043	360.00	396.00	1,488.00	150.85	241.88	97.20	735.08	644.05
32	2044	360.00	396.00	1,488.00	154.72	248.08	108.00	752.08	658.72
33	2045	360.00	396.00	1,488.00	158.59	254.28	118.80	769.08	673.39
34	2046	360.00	396.00	1,488.00	162.45	260.49	129.60	786.09	688.05
35	2047	360.00	396.00	1,488.00	166.32	266.69	140.40	803.09	702.72
36	2048	360.00	396.00	1,488.00	170.19	272.89	151.20	820.09	717.39

23 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 45 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	45
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	1000 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	717
II pensijų pakopos išmoka	133
<b>Pensija iš viso</b>	<b>850</b>
<b>Pensijos tikslas - pasiektas</b>	<b>700</b>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	8757
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	5259
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	9217
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>23233</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	3274
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>26507</b>

Kaip matome iš 23 lentelės pateiktus duomenis sulaukus senatvės pensijos 2033 metais. Tikėtina, kad pensija bus 850 Lt ir sudarys 121 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Skaičiavimai rodo, kad bus pasiektas pensijos tikslas.



10 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.

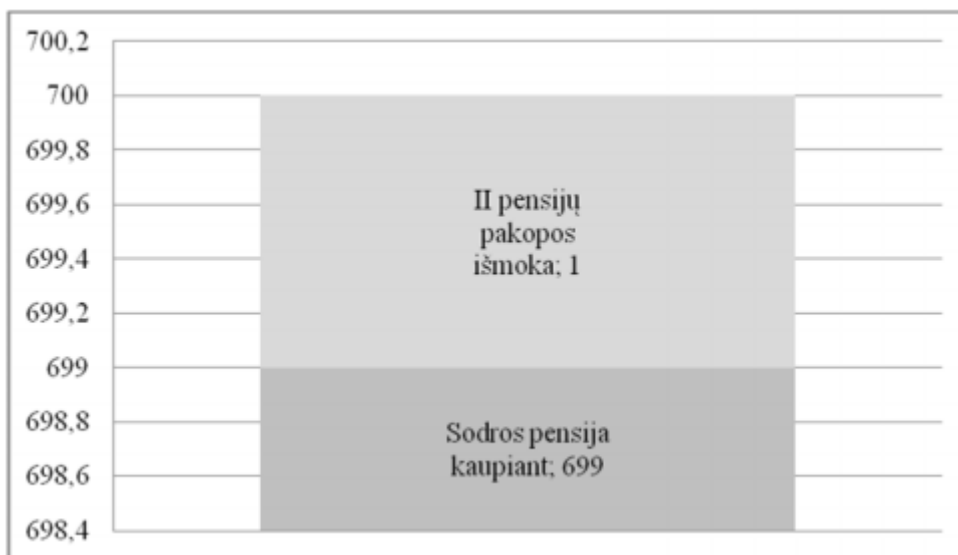
24 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės)

Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamosios pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	<b>82.80</b>	1,488.00	116.84	148.85	0.00	231.65	199.64
2	2014	360.00	<b>330.00</b>	1,488.00	121.71	155.05	0.00	485.05	451.71
3	2015	360.00	<b>343.20</b>	1,488.00	126.58	161.25	0.00	504.45	469.78
4	2016	360.00	<b>356.40</b>	1,488.00	131.44	167.46	0.00	523.86	487.84
5	2017	360.00	<b>369.60</b>	1,488.00	136.31	173.66	0.00	543.26	505.91
6	2018	360.00	<b>382.80</b>	1,488.00	141.18	179.86	0.00	562.66	523.98
7	2019	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	146.05	186.06	0.00	582.06	542.05
8	2020	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	119.91	192.26	10.80	599.06	526.71
9	2021	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	123.77	198.47	21.60	616.07	541.37
10	2022	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	127.64	204.67	32.40	633.07	556.04
11	2023	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	131.51	210.87	43.20	650.07	570.71
12	2024	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	135.38	217.07	54.00	667.07	585.38
13	2025	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	139.25	223.27	64.80	684.07	600.05
14	2026	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	143.11	229.48	75.60	701.08	614.71
15	2027	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	146.98	235.68	86.40	718.08	629.38
16	2028	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	150.85	241.88	97.20	735.08	644.05
17	2029	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	154.72	248.08	108.00	752.08	658.72
18	2030	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	158.59	254.28	118.80	769.08	673.39
19	2031	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	162.45	260.49	129.60	786.09	688.05
20	2032	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	166.32	266.69	140.40	803.09	702.72
21	2033	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	170.19	272.89	151.20	820.09	717.39

25 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 60 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	60
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	1000 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	699
II pensijų pakopos išmoka	1
<b>Pensija iš viso</b>	<b>700</b>
<b>Pensijos tikslas - pasiektas</b>	<b>700</b>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	248
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	0
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	0
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>248</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	-4
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>244</b>

Atsižvelgiant į 25 lentelės pateiktus duomenis sulaukus senatvės pensijos 2014 metais. Tikėtina, kad pensija bus 700 Lt ir sudarys 100 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Skaičiavimai rodo, kad bus pasiektas pensijos tikslas.



11 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.

26 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės)

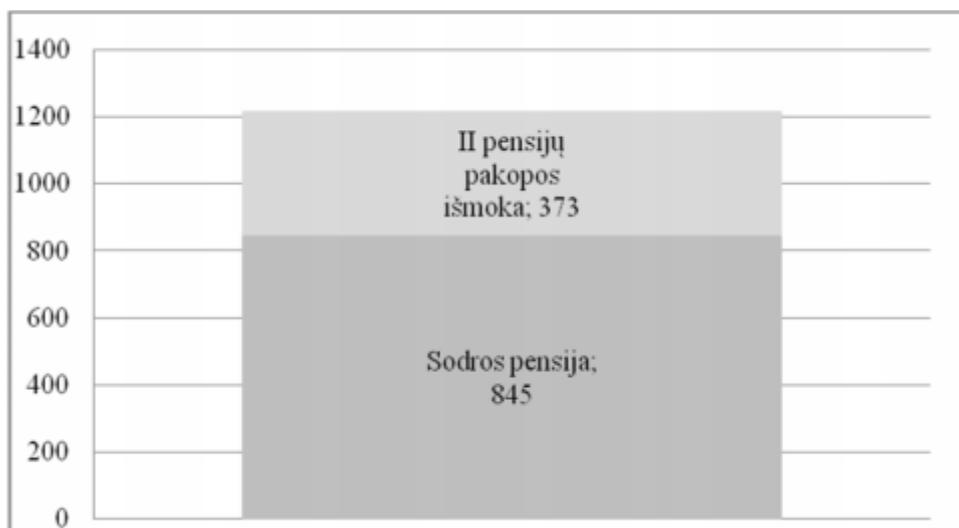
Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamosios pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	<b>82.80</b>	1,488.00	189.86	241.88	97.20	421.88	369.86
2	2014	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	194.73	248.08	108.00	752.08	698.73

Remiantis aukščiau pateiktais skaičiavimais, tikėtina, kad mažas pajamas gaunantys gyventojai pasieks savo asmeninio pensijos gavimo tikslo. Tik reikia atkreipti dėmesį į senesnio amžiaus žmones, kuo vyresnis žmogus, tuo investicijų suma mažėja, mažėja ir pensijos suma nekaupiant jos. Gaunant mažas pajamas antroje pensijų kaupimo pakopoje yra labai rizikinga.

27 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 30 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	30
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	2171 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	845
II pensijų pakopos išmoka	373
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1218</b>
<b>Pensijos tikslas - pasiektas</b>	<b>1175</b>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	38003
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	22301
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	17042
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>77346</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	21744
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>99090</b>

Atsižvelgiant į 27 lentelės pateiktus duomenys sulaukus senatvės pensijos 2048 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1218 Lt ir sudarys 72 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Tikėtina, kad bus pasiektas pensijos tikslas, atsižvelgiant į tai kiek taupoma pensijai.



12 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.

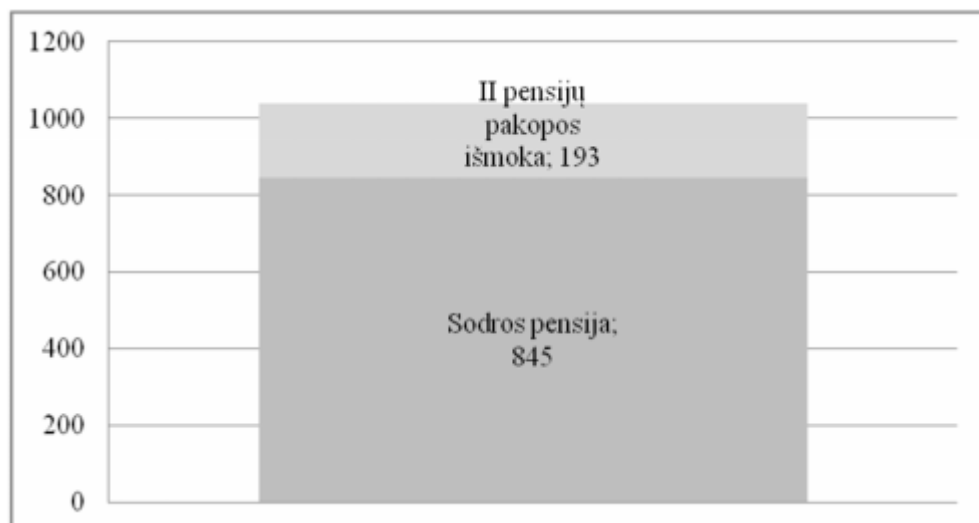
28 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės)

Kaupimo terminas, metai	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamos pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	0.00	1,488.00	76.67	97.67	0.00	0.00	0.00
2	2014	360.00	0.00	1,488.00	85.19	108.53	0.00	0.00	0.00
3	2015	360.00	0.00	1,488.00	93.71	119.38	0.00	0.00	0.00
4	2016	360.00	0.00	1,488.00	102.23	130.23	0.00	0.00	0.00
5	2017	360.00	0.00	1,488.00	110.74	141.09	0.00	0.00	0.00
6	2018	360.00	0.00	1,488.00	119.26	151.94	0.00	0.00	0.00
7	2019	360.00	198.00	1,488.00	127.78	162.79	0.00	360.79	325.78
8	2020	360.00	211.20	1,488.00	108.29	173.64	0.00	384.84	319.49
9	2021	360.00	224.40	1,488.00	115.06	184.50	0.00	408.90	339.46
10	2022	360.00	237.60	1,488.00	121.83	195.35	0.00	432.95	359.43
11	2023	360.00	250.80	1,488.00	128.60	206.20	0.00	457.00	379.40
12	2024	360.00	264.00	1,488.00	135.37	217.05	0.00	481.05	399.37
13	2025	360.00	277.20	1,488.00	142.14	227.91	0.00	505.11	419.34
14	2026	360.00	290.40	1,488.00	148.90	238.76	0.00	529.16	439.30
15	2027	360.00	303.60	1,488.00	155.67	249.61	0.00	553.21	459.27
16	2028	360.00	316.80	1,488.00	162.44	260.47	0.00	577.27	479.24
17	2029	360.00	330.00	1,488.00	169.21	271.32	0.00	601.32	499.21
18	2030	360.00	343.20	1,488.00	175.98	282.17	0.00	625.37	519.18
19	2031	360.00	356.40	1,488.00	182.75	293.02	0.00	649.42	539.15
20	2032	360.00	369.60	1,488.00	189.51	303.88	0.00	673.48	559.11
21	2033	360.00	382.80	1,488.00	196.28	314.73	0.00	697.53	579.08
22	2034	360.00	396.00	1,488.00	203.05	325.58	0.00	721.58	599.05
23	2035	360.00	396.00	1,488.00	209.82	336.43	10.80	743.23	616.62
24	2036	360.00	396.00	1,488.00	216.59	347.29	21.60	764.89	634.19
25	2037	360.00	396.00	1,488.00	223.36	358.14	32.40	786.54	651.76
26	2038	360.00	396.00	1,488.00	230.12	368.99	43.20	808.19	669.32
27	2039	360.00	396.00	1,488.00	236.89	379.85	54.00	829.85	686.89
28	2040	360.00	396.00	1,488.00	243.66	390.70	64.80	851.50	704.46
29	2041	360.00	396.00	1,488.00	250.43	401.55	75.60	873.15	722.03
30	2042	360.00	396.00	1,488.00	257.20	412.40	86.40	894.80	739.60
31	2043	360.00	396.00	1,488.00	263.97	423.26	97.20	916.46	757.17
32	2044	360.00	396.00	1,488.00	270.74	434.11	108.00	938.11	774.74
33	2045	360.00	396.00	1,488.00	277.50	444.96	118.80	959.76	792.30
34	2046	360.00	396.00	1,488.00	284.27	455.82	129.60	981.42	809.87
35	2047	360.00	396.00	1,488.00	291.04	466.67	140.40	1,003.07	827.44
36	2048	360.00	396.00	1,488.00	297.81	477.52	151.20	1,024.72	845.01

29 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 45 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	45
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	2171 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	845
II pensijų pakopos išmoka	193
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1038</b>
<b>Pensijos tikslas - pasiektas</b>	<b>1175</b>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	20082
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	12061
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	9217
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>41360</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	5818
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>47178</b>

Kaip matome iš 29 lentelės pateiktų duomenų, sulauks senatvės pensijos 2033 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1038 Lt ir sudarys 88 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Rekomenduoju peržiūrėti taupymą pensijai.



13 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.



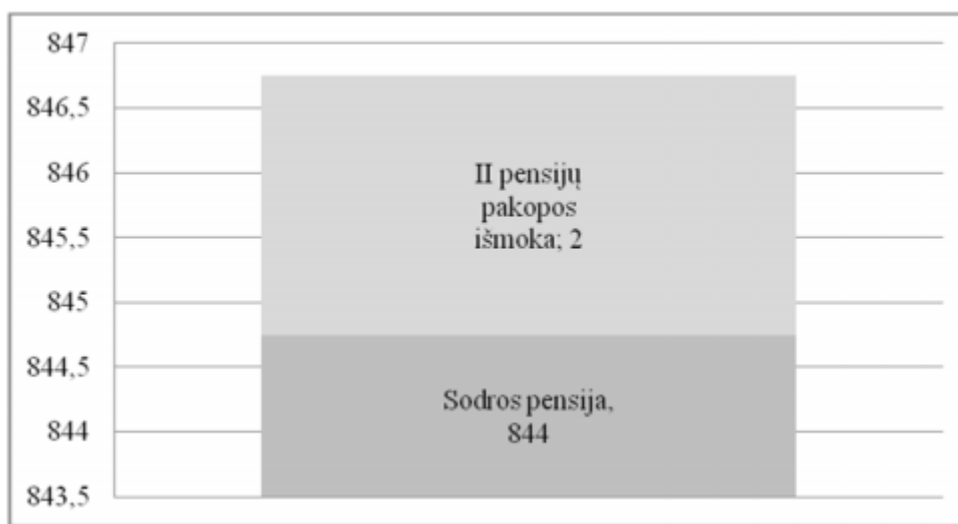
30 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės).

Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamosios pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	<b>82.80</b>	1,488.00	204.45	260.47	0.00	343.27	287.25
2	2014	360.00	<b>330.00</b>	1,488.00	212.97	271.32	0.00	601.32	542.97
3	2015	360.00	<b>343.20</b>	1,488.00	221.49	282.17	0.00	625.37	564.69
4	2016	360.00	<b>356.40</b>	1,488.00	230.01	293.02	0.00	649.42	586.41
5	2017	360.00	<b>369.60</b>	1,488.00	238.53	303.88	0.00	673.48	608.13
6	2018	360.00	<b>382.80</b>	1,488.00	247.05	314.73	0.00	697.53	629.85
7	2019	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	255.56	325.58	0.00	721.58	651.56
8	2020	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	209.82	336.43	10.80	743.23	616.62
9	2021	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	216.59	347.29	21.60	764.89	634.19
10	2022	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	223.36	358.14	32.40	786.54	651.76
11	2023	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	230.12	368.99	43.20	808.19	669.32
12	2024	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	236.89	379.85	54.00	829.85	686.89
13	2025	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	243.66	390.70	64.80	851.50	704.46
14	2026	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	250.43	401.55	75.60	873.15	722.03
15	2027	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	257.20	412.40	86.40	894.80	739.60
16	2028	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	263.97	423.26	97.20	916.46	757.17
17	2029	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	270.74	434.11	108.00	938.11	774.74
18	2030	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	277.50	444.96	118.80	959.76	792.30
19	2031	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	284.27	455.82	129.60	981.42	809.87
20	2032	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	291.04	466.67	140.40	1,003.07	827.44
21	2033	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	297.81	477.52	151.20	1,024.72	845.01

31 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 60 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	60
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	2171 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	844
II pensijų pakopos išmoka	2
<b>Pensija iš viso</b>	<b>846</b>
<b>Pensijos tikslas - pasiektas</b>	<b>1175</b>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	1693
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	521
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	522
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>2736</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	17
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>2753</b>

Kaip matome iš 31 lentelės pateiktų duomenų, sulauksite senatvės pensijos 2016 metais. Tikėtina, kad pensija bus 846 Lt ir sudarys 72 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Rekomenduoju peržiūrėti taupymą pensijai.



14 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.

32 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės).

Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamosios pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	<b>82.80</b>	1,488.00	332.23	423.26	97.20	603.26	512.23
2	2014	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	340.75	434.11	108.00	938.11	844.75

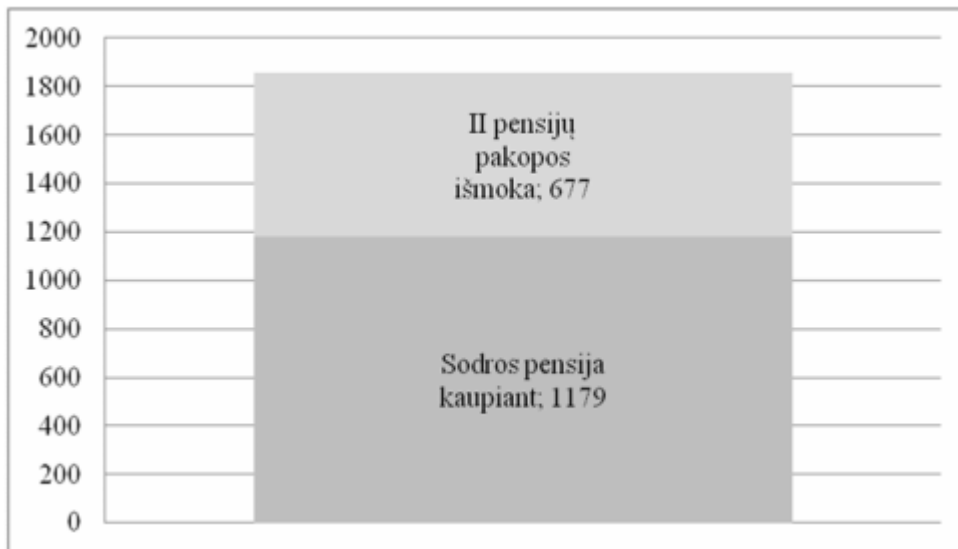
Iš šių pateiktų duomenų akivaizdžiai matyti, kad šiai asmenų grupei neverta taupyti senatvei privačiuose pensijų kaupimo bendrovėse.

Tik 30 metų turintiems asmenims verta rizikuoti ir kaupti savanorišku kaupimu. Tačiau nereikia užmiršti, kad riziką reikia visada apsvarstyti.

33 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 30 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	30
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	3500 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1179
II pensijų pakopos išmoka	677
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1856</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>2450</i>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	61526
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	36105
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	17042
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>114674</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	32211
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>146884</b>

Atsižvelgiant į 33 lentelės pateiktų duomenų, sulauksite senatvės pensijos 2048 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1856 Lt ir sudarys 75 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Tikėtina, kad bus nepasiektas pensijos tikslas.



15 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.

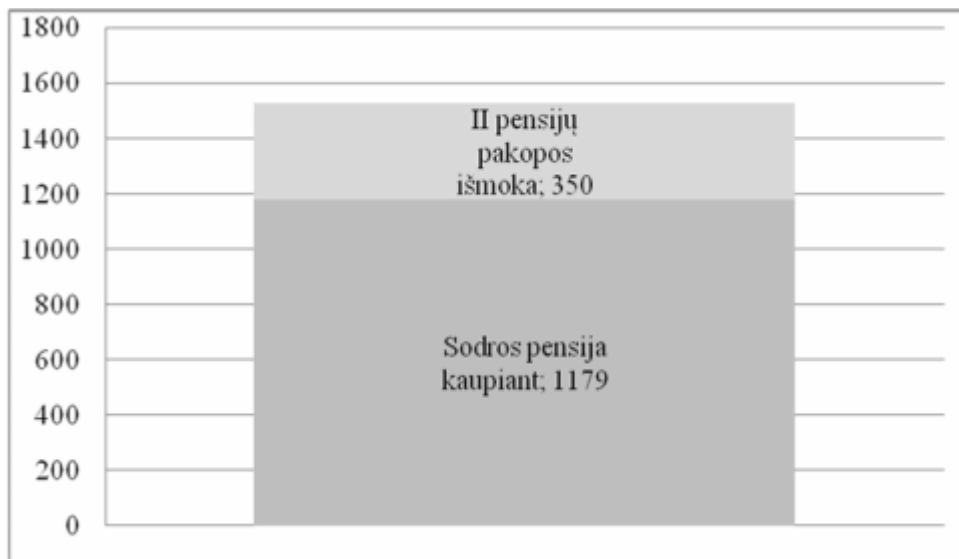
34 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės).

Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamosios pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažą metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	<b>0.00</b>	1,488.00	162.67	207.24	0.00	0.00	0.00
2	2014	360.00	<b>0.00</b>	1,488.00	180.74	230.26	0.00	0.00	0.00
3	2015	360.00	<b>0.00</b>	1,488.00	198.82	253.29	0.00	0.00	0.00
4	2016	360.00	<b>0.00</b>	1,488.00	216.89	276.32	0.00	0.00	0.00
5	2017	360.00	<b>0.00</b>	1,488.00	234.97	299.34	0.00	0.00	0.00
6	2018	360.00	<b>0.00</b>	1,488.00	253.04	322.37	0.00	0.00	0.00
7	2019	360.00	<b>198.00</b>	1,488.00	271.12	345.39	0.00	543.39	469.12
8	2020	360.00	<b>211.20</b>	1,488.00	229.77	368.42	0.00	579.62	440.97
9	2021	360.00	<b>224.40</b>	1,488.00	244.13	391.45	0.00	615.85	468.53
10	2022	360.00	<b>237.60</b>	1,488.00	258.49	414.47	0.00	652.07	496.09
11	2023	360.00	<b>250.80</b>	1,488.00	272.85	437.50	0.00	688.30	523.65
12	2024	360.00	<b>264.00</b>	1,488.00	287.21	460.53	0.00	724.53	551.21
13	2025	360.00	<b>277.20</b>	1,488.00	301.57	483.55	0.00	760.75	578.77
14	2026	360.00	<b>290.40</b>	1,488.00	315.93	506.58	0.00	796.98	606.33
15	2027	360.00	<b>303.60</b>	1,488.00	330.29	529.61	0.00	833.21	633.89
16	2028	360.00	<b>316.80</b>	1,488.00	344.65	552.63	0.00	869.43	661.45
17	2029	360.00	<b>330.00</b>	1,488.00	359.01	575.66	0.00	905.66	689.01
18	2030	360.00	<b>343.20</b>	1,488.00	373.37	598.68	0.00	941.88	716.57
19	2031	360.00	<b>356.40</b>	1,488.00	387.73	621.71	0.00	978.11	744.13
20	2032	360.00	<b>369.60</b>	1,488.00	402.09	644.74	0.00	1,014.34	771.69
21	2033	360.00	<b>382.80</b>	1,488.00	416.45	667.76	0.00	1,050.56	799.25
22	2034	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	430.81	690.79	0.00	1,086.79	826.81
23	2035	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	445.18	713.82	10.80	1,120.62	851.98
24	2036	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	459.54	736.84	21.60	1,154.44	877.14
25	2037	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	473.90	759.87	32.40	1,188.27	902.30
26	2038	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	488.26	782.89	43.20	1,222.09	927.46
27	2039	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	502.62	805.92	54.00	1,255.92	952.62
28	2040	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	516.98	828.95	64.80	1,289.75	977.78
29	2041	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	531.34	851.97	75.60	1,323.57	1,002.94
30	2042	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	545.70	875.00	86.40	1,357.40	1,028.10
31	2043	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	560.06	898.03	97.20	1,391.23	1,053.26
32	2044	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	574.42	921.05	108.00	1,425.05	1,078.42
33	2045	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	588.78	944.08	118.80	1,458.88	1,103.58
34	2046	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	603.14	967.11	129.60	1,492.71	1,128.74
35	2047	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	617.50	990.13	140.40	1,526.53	1,153.90
36	2048	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	631.86	1,013.16	151.20	1,560.36	1,179.06

35 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 45 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	45
Atlyginimas "ant popieriaus" (per mėn.)	3500 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1179
II pensijų pakopos išmoka	350
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1529</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>2450</i>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	32513
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	19526
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	9217
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>61256</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	8611
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>69867</b>

Kaip matome iš 33 lentelės pateiktų duomenų, sulauksite senatvės pensijos 2033 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1529 Lt ir sudarys 62 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Rekomenduoju peržiūrėti taupymą pensijai.



16 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.

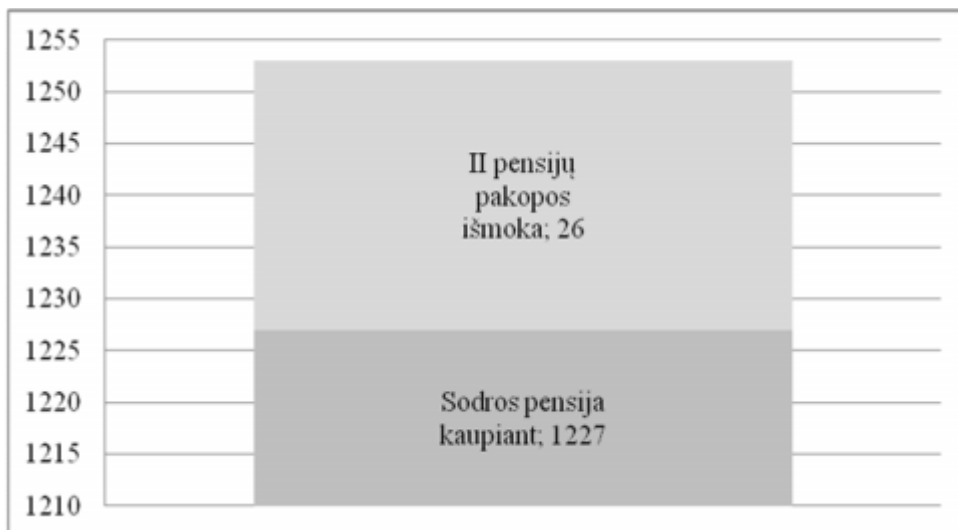
36 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės).

Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamosios pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	<b>82.80</b>	1,488.00	433.79	552.63	0.00	635.43	516.59
2	2014	360.00	<b>330.00</b>	1,488.00	451.86	575.66	0.00	905.66	781.86
3	2015	360.00	<b>343.20</b>	1,488.00	469.93	598.68	0.00	941.88	813.13
4	2016	360.00	<b>356.40</b>	1,488.00	488.01	621.71	0.00	978.11	844.41
5	2017	360.00	<b>369.60</b>	1,488.00	506.08	644.74	0.00	1,014.34	875.68
6	2018	360.00	<b>382.80</b>	1,488.00	524.16	667.76	0.00	1,050.56	906.96
7	2019	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	542.23	690.79	0.00	1,086.79	938.23
8	2020	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	445.18	713.82	10.80	1,120.62	851.98
9	2021	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	459.54	736.84	21.60	1,154.44	877.14
10	2022	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	473.90	759.87	32.40	1,188.27	902.30
11	2023	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	488.26	782.89	43.20	1,222.09	927.46
12	2024	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	502.62	805.92	54.00	1,255.92	952.62
13	2025	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	516.98	828.95	64.80	1,289.75	977.78
14	2026	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	531.34	851.97	75.60	1,323.57	1,002.94
15	2027	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	545.70	875.00	86.40	1,357.40	1,028.10
16	2028	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	560.06	898.03	97.20	1,391.23	1,053.26
17	2029	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	574.42	921.05	108.00	1,425.05	1,078.42
18	2030	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	588.78	944.08	118.80	1,458.88	1,103.58
19	2031	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	603.14	967.11	129.60	1,492.71	1,128.74
20	2032	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	617.50	990.13	140.40	1,526.53	1,153.90
21	2033	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	631.86	1,013.16	151.20	1,560.36	1,179.06

37 lentelė. Duomenų, rezultatų pateikimas 60 metų vyro/moters. Dalyvis prisideda savo lėšomis.  
(Lentelė sudaryta autorės)

<b>Duomenys:</b>	
Lytis	Vyras/moteris
Amžius	60
Atlyginimas „ant popieriaus“ (per mėn.)	3500 Lt
<b>Asmeninis pensijos tikslas</b> (lyginant su atlyginimu)	<b>70 proc.</b>
<b>REZULTATAS. Prognozuojama senatvės pensija</b>	
„Sodros“ pensija	1227
II pensijų pakopos išmoka	26
<b>Pensija iš viso</b>	<b>1253</b>
<i>Pensijos tikslas - nepasiektas</i>	<i>2450</i>
<b>REZULTATO ANALIZĖ</b>	
„Sodra“ per laikotarpį įmokėjo	32513
Dalyvis per laikotarpį įmokėjo	19526
Valstybė per laikotarpį įmokėjo	9217
<b>Įmokų iš viso</b>	<b>61256</b>
Prieaugis (investicijų grąža)	8611
<b>Sukaupta II pensijų pakopoje suma</b>	<b>69867</b>

Atsižvelgiant į 35 lentelės pateiktų duomenų, sulauksite senatvės pensijos 2014 metais. Tikėtina, kad pensija bus 1529 Lt ir sudarys 62 proc. atlyginimo prieš išeinant į pensiją. Siūlau peržiūrėti taupymą pensijai.



17 pav. Visa sukaupta senaties pensija. Dalyvis prisideda savo lėšomis.



38 lentelė. Papildoma „Sodros“ pensija. (Lentelė sudaryta autorės).

Kaupimo terminas, metais	Metų pabaiga	Influota bazinė pensija	Priskaičiuota bazinė pensija	Metų draudžiamosios pajamos	Priskaičiuota papildoma dalis kaupiant II pakopoje	Priskaičiuota papildoma dalis nekaupiant	Priedas už stažo metus	Iš viso pensijos (nekaupiant)	Iš viso pensijos (kaupiant)
1	2013	360.00	<b>82.80</b>	1,488.00	704.90	898.03	97.20	1,078.03	884.90
2	2014	360.00	<b>396.00</b>	1,488.00	722.98	921.05	108.00	1,425.05	1,226.98

Asmenims, dalyvaujantiems pensijų kaupimo sistemoje, valstybinio socialinio draudimo senatvės pensija yra proporcingai mažinama įstatymu nustatyta tvarka.

Investicijų vertė gali ir kilti, ir kristi. Tikimybė atgauti mažiau, nei investuota. Praeities rezultatai negarantuoja ateities rezultatų. Antros pakopos pensijų fondai, kitaip nei kiti investavimo būdai, turi aiškia ilgalaikę paskirtį – taupome dešimtmečius tam, kad susikurtume užtikrintą senatvę. Pasiiekti asmeninius tikslus leidžia teisingas pensijų fondo pasirinkimas.

Kiekvieno fondo investavimo strategija skiriasi ir yra pritaikyta skirtingiems klientų poreikiams. Patartina rinktis ir keistis pensų fondą atsižvelgiant ne tik į situaciją rinkose, bet ir į amžių.

## IŠVADOS

1. Pagrindinis pensijų reformos tikslas – pakeisti pensijų sistemą taip, kad sulaukę pensinio amžiaus žmonės gautų didesnes pajamas negu iki šiol – gali būti nepasiektas, nes kaupiamos pensijos dydžio negarantuoja nei valstybė, nei pensijų fondai, nesėkmingų investicijų atvejais visos pasekmės tenka pensijų kaupimo dalyviams.
2. Lietuvos pensijų sistema perėjus prie daugiapakopės pensijų sistemos modelio leidžia dalyviams gauti didesnę pensiją nei galėtų garantuoti „Sodra“. Nors pensijų sistemos pakopos šiuo metu pripažįstamos, kaip pažangiausias senatvės pensijų sistemos modelis, tačiau jos sulaukia ir daug kritikos. Kadangi senatvės pensija yra labai susieta su asmens gaunamomis pajamomis (visose trijose pakopose, o ypač pirmoje ir antroje), ši sistema nesukuria socialinio solidarumo tiek tarp tos pačios gyventojų kartos, tiek vertinant kelių kartų perspektyvą. Pensijų sistema yra itin socialiai jautri sritis, nulemianti didelės visuomenės dalies gyvenimo kokybę, socialinę padėti šalyse, pragyvenimo lygį, atitinkamai ir ekonomikos rodiklius – vartojimo lygį, BVP, investicijų lygį ir t.t.
3. Remiantis, Valstybinio socialinio draudimo duomenimis, Lietuvoje už socialinio draudimo sistemą yra atsakingas „Sodros“ fondas, kuris yra formuojamas socialinio draudimo įmokomis. „Sodra“ labiausiai yra finansuojama darbdavių lėšomis. „Sodra“ patiria išlaidas visiems piliečiams išdirbus nustatytą darbo stažą ir turintiems teisę gauti senatvėje socialinę paramą mokėdama socialines išmokas.
4. Daugelyje ES valstybių narių įstatymų nustatytos, valstybės tvarkomos, einamosiomis įmokomis pagrįstos pensijų programos sudaro dominuojančią pensininkų pajamų dalį. Kadangi privačių programų išmokos sudaro tik papildomą pensininkų pajamų dalį, jų svarba tam tikru būdu atspindi valstybės mokamų einamosiomis įmokomis pagrįstų pensijų mastą. ES valstybėse pastebima tendencija griežtinti pensijos gavimo sąlygas arba mažinti pensijos dydį, mažinant pensijos dydį, taikomos mokesčių lengvatos asmenims, savanoriškai dalyvaujantiems papildomos pensijos dalies kaupime.
5. Svarbiausias pensijų kaupimo akcentas - kuo didesnės įmokos ir ilgesnis laikotarpis, tuo daugiau galima sukaupti. Pensijų fondo uždirbamas palūkanų dydis taip pat turi reikšmės, tačiau nuo didesnių ir ilgiau mokamų įmokų ir palūkanos būna didesnės. Todėl jaunesniems, pradėjusiems kaupti ir gaunantiems didesnę nei vidutinį atlyginimą, bendra pensijos suma (iš „Sodros“ ir iš pensijų fondo) bus didesnė nei tuo atveju, jei jie nedalyvautų naujoje kaupimo sistemoje ir gautų tik vieną pensiją.
6. Didėjant privačių pensijų svarbai, reikia tobulinti jų stebėjimo priemones. Kai kuriose valstybėse narėse duomenys analizuojami pagal įvairius kriterijus, tačiau kitose valstybėse, ypač tose, kurios tik neseniai

pradėjo vykdyti privačias programas, duomenų rinkimas ir analizė yra daug ribotesnė. Trumpalaikės pensijų programų apsaugos ir bendro ilgalaikio pensijų sistemos pastovumo pusiausvyros siekis lieka sudėtinga užduotimi strategiją kuriančioms ir prižiūrinčioms institucijoms.

7. Pensijų fondai veikia rinkoje. Tam, kad jų veikla būtų efektyvi, jai turi būti tinkama aplinka. Tai reiškia, kad fondų, kaip ir kitų ūkio subjektų, veikla įtakoja rinkos mechanizmai, ir turi būti sudarytos sąlygos jiems pasireikšti.

## PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į pateiktus pensijos kaupimo skaičiavimus, bei jų prognozę, matome, kad pensijų kaupimas iš esmės yra nenaudingas.

Rinkos santykiais pagrįstoje visuomenėje galioja individualios atsakomybės už save principas, kurio idėja yra, kad sveikas ir darbingas žmogus turi pasirūpinti ateitimi pats, o nesitikėti paramos iš valstybės.

Kiekvieno fondo investavimo strategija skiriasi ir yra pritaikyta skirtingiems klientų poreikiams. Patartina rinktis ir keisti pensų fondą atsižvelgiant ne į situaciją rinkose, bet į amžių. Kiekvienas pensijos dalyvis turi suprasti, kad gali susidurti su investavimo rizika. Per ilgą kaupimo laiką pensijų kaupimo fonde sukauptą sumą gali sumažėti. Pensijų kaupimo dalyviams bus mokama mažesnė „Sodros“ pensija, prisidėsiantiems prie kaupimo savo lėšomis, mažės pajamos.

Pensijų kaupimo skaičiavimai rodo, kad reikšminga finansinė nauda iš dalyvavimo antroje pakopoje pasiekama ne tik didesnes pajamas gaunantiesiems, bet ir tiems, kurių pajamos nedidesnės nei 3000 Lt., o ši gyventojų dalis yra didžioji.

Taigi, pasirinkimas labai paprastas: arba prisidedame prie savo pensijų kaupimo, arba ne. Tačiau atlikus skaičiavimus, matome, kad, jeigu pensijos dalyvis pats, kiekvieną mėnesį, kauptų kelis proc., atsidėjęs į savo asmeninę sąskaitą, prognozuojama suma būtų nuo vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio apie 17000 Lt. (jei pradėtu kaupti nuo 2013 m. iki 2048 m.), tad galima teigti, kad tai mažiausia rizika netekti savo sukauptų pinigų.

Valstybė gali pakeisti mokamos senatvės pensijos dydį, reikia tik pakeisti bazinę pensijos dydį.

Lietuvoje trūksta vieningos nuomonės, kurie išsamiau išnagrinėtų dabartinę mokesčių sistemą.

## LITERATŪRA

1. Andriukaitis, D., et al. Finansinių paslaugų vadovas. Vilnius: Lietuvos vartotojų institutas, 2009. ISBN 978-9955-783-03-9.
2. Barr, N. (2000). Reforming Pensions: Myths, Truths and Policy Choices. Working Paper WP/00/139, Washington DC: International Monetary Fund.
3. Bitinas A (2011). Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemų modernizavimas. Vilnius: MES.
4. Bitinas A., Tartilas J., Litvaitienė J. (2011). Socialinės apsaugos teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
5. Europos Komisija (2010). Privačių pensijų programos: jų įtaka tinkamoms ir tvarioms pensijoms.. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras. ISBN 978-92-79-15191-0.
6. Fultz, E., Lazutka R. Pension Reform in the Baltic States. Budapest, International Labour Office. ISBN 92-2-118385-8. [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2013-03-06]. [http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/budapest/download/socsec/baltic\\_pension\\_reform.pdf](http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/budapest/download/socsec/baltic_pension_reform.pdf).
7. Gillion, C. (2000). The Development and Reform of Social Security Pensions: The Approach of the International Labour Office // International Social Security Review, Vol. 53, No. 1.
8. Gudaitis T. (2009). ISSN 1392-1142 ORGANIZACIJŲ VADYBA: SISTEMINIAI TYRIMAI: 2009.50 Senatvės pensijų sistemos modelių teorinė analizė.
9. Gudaitis T. (2009) Lietuvos pensijų sistemos reformos vertinimas: nuo koncepcijos iki pirmųjų anuitetų. ISSN 1392–1142. ORGANIZACIJŲ VADYBA: SISTEMINIAI TYRIMAI: 2009.49.
10. Guogis A. (2006). Kai kurie korporatyvinės socialinės atsakomybės ir socialinio teisingumo aspektai. // Viešoji politika ir administravimas, 2006, Nr. 18, p. 73-77
11. Guogis A. (2002). Kokį vaidmenį Lietuvoje vaidins pensijų fondai?//*Esu*. 2002. Nr. 22. p.14.
12. Lazutka R. (2001). Pensijų ekonomikos principų taikymas ir Lietuvos pensijų reformos numatomos pasekmės. Dalyvavimas pensijų reformoje: piliečiai, rinkos, viešosios institucijos. Vilniaus Universitetas, 2001, p. 57-68.
13. Levišauskaitė, K., Malinauskas, Ž. (2006). Pensijų sistemos reforma Lietuvoje: antrosios pakopos kūrimo ypatumai ir rezultatai. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, nr. 39.

14. Liutvinavičius M., Sakalauskas V. (2011). VEIKSNIŲ, TURINČIŲ ĮTAKOS KAUPIMO PRIVAČIUOSE PENSIJŲ FONDUOSE EFEKTYVUMUI, TYRIMAS. SOCIALINĖS TECHNOLOGIJOS SOCIAL TECHNOLOGIES, 2011, 1(2), p. 328–343.
15. Martinaitytė E., Katkus V. (2001). Pensijų reforma: pensijų fondų sistemos Lietuvos kūrimo problemos. // Dalyvavimas pensijų reformoje: piliečiai, rinkos, viešosios institucijos. Vilniaus Universitetas, 2001, p. 156-175.
16. Vilutyte K., Valužis K. (2004). Teoriniai pensijų modeliai ir jų taikymas Lietuvoje. Lietuvos žemės ūkio universitetas. Prieiga internete: [http://ev.lzuu.lt/mokveikla/SMK\\_2004/Finansai/Vilutyte\\_Kristina.htm](http://ev.lzuu.lt/mokveikla/SMK_2004/Finansai/Vilutyte_Kristina.htm).
17. Skučaitė A. (2001). Gyvybės draudimas kaip apsirūpinimo pajamomis senatvėje būdas. Dalyvavimas pensijų reformoje: piliečiai, rinkos, viešosios institucijos. 2001, p. 111-123.
18. Smalskys V. (2005). „Gerovės valstybės“ ir socialinės viešosios politikos krypčių teoriniai aspektai. Viešoji politika ir administravimas, 2005, Nr. 11, p. 86-94.
19. LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMAS, 1994 m. liepos 18 d. Nr. I-549.
20. Public and private pension expenditure in OECD. OECD Factbook 2010: Economic, Environmental and Social Statistics, OECD Publishing [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2013-03-05]. [http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/oecd-factbook-2010/public-and-private-pension-expenditure\\_factbook-2010-77-en](http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/oecd-factbook-2010/public-and-private-pension-expenditure_factbook-2010-77-en).
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės pranešimas [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2013-03-06]. <http://www.lrv.lt/lt/naujienos/aktualijos?nid=9005>.
22. LIETUVOS RESPUBLIKOS DARBO KODEKSAS, PATVIRTINTAS 2002 m. birželio 4 d. įstatymu Nr. IX-926.
23. Lietuvos statistikos departamentas [žiūrėta 2013-02-07]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=11377>.
24. Lietuvos gyventojų Valstybinio socialinio draudimo suvokimo tyrimas, 2012 m. gruodžio 12 d. – 23 d. [žiūrėta 2013-02-07]. Prieiga per internetą: [http://www.sodra.lt/index.php?cid=182&new\\_id=23525](http://www.sodra.lt/index.php?cid=182&new_id=23525).
25. Pagrindiniai socialiniai rodikliai [žiūrėta 2013-02-07]. Prieiga per internetą: <http://www.sodra.lt/index.php?cid=284>
26. Pensijų kaupimo sistema [žiūrėta 2013-02-07]. Prieiga per internetą: <http://www.pensijusistema.lt/index.php?1617210232>

27. Valstybės naujienos. Apžvalga [žiūrėta 2013-02-07]. Prieiga per internetą:  
<http://apzvalga.eu/pensiju-sistemas-reforma-pasieke-seima.html>
28. Lietuvos bankas. Apžvalga [žiūrėta 2013-02-07]. Prieiga per internetą:  
[http://www.lb.lt/2011\\_m\\_iv\\_ketv\\_ir\\_2011\\_m\\_ii\\_pakopos\\_pensiju\\_fondu\\_veiklos\\_apzvalga](http://www.lb.lt/2011_m_iv_ketv_ir_2011_m_ii_pakopos_pensiju_fondu_veiklos_apzvalga)
29. Lietuva pagal vidutinę senatvės pensiją lenkia tik Rumuniją ir Bulgariją. [žiūrėta 2013-02-07].  
Prieiga per internetą:  
[http://www.respublika.lt/lt/naujienos/pasaulis/kitos\\_pasaulio\\_naujienos/lietuva\\_pagal\\_vidutine\\_pensija\\_lenkia\\_tik\\_rumunija\\_ir\\_bulgarija/.print.1](http://www.respublika.lt/lt/naujienos/pasaulis/kitos_pasaulio_naujienos/lietuva_pagal_vidutine_pensija_lenkia_tik_rumunija_ir_bulgarija/.print.1)
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 26 d. nutarimu Nr. 465 patvirtinta PENSIJŲ SISTEMOS REFORMOS KONCEPCIJA [žiūrėta 2013-03-07]. Prieiga per internetą:  
<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=35EB1B72-1F66-4D64-A4D9-88B45ED5A880>
31. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Pasaulinė pensijų fondų praktika ir patirtis [žiūrėta 2013-03-07]. Prieiga per internetą:  
[http://www.lrinka.lt/index.php/pranesimai\\_prezentacijos/pasauline\\_pensiju\\_fondu\\_praktika\\_ir\\_patirtis/2140](http://www.lrinka.lt/index.php/pranesimai_prezentacijos/pasauline_pensiju_fondu_praktika_ir_patirtis/2140)

**Tamošauskienė A.** Privatus pensijų draudimas: privalumai ir trūkumai / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. I. Panovas – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, ekonomikos ir verslo institutas, 2013 – 82 p.

## **ANOTACIJA**

Magistro baigiamajame darbe išanalizuoti ir įvertinti privačių pensijų draudimo privalumai ir trūkumai. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriami pensijų kaupimo sistemos reformos ypatybės. Taip pat aptariama pensijų sistemos reformos koncepcija Lietuvoje, privačių pensijų fondų rizikos valdymas. Antroje baigiamojo darbo dalyje nagrinėjami senatvės pensijos sukauptą dalis ir pensijų kaupimo skirtumai, pensijų kaupimo skaičiavimų analizė bei jos pateikimas.

**Pagrindiniai žodžiai:** socialinė apsauga, socialinės apsaugos politika, socialinė draudimo sistema kaupimo reforma, socialinė draudimo įmoka, pensijų sistema, pensijų sistemos reforma, darbo užmokestis.



**Tamošauskienė A.** Private retirement insurance: benefits and drawbacks / Master thesis in Public sector economics. Supervisor doc. Dr. I. Panovas – Vilnius: Mykolo Romerio university, Faculty of economics and financial management, economics and business institute, 2013 – 82 p.

## **ANNOTATION**

Master's thesis analyses and evaluates benefits and drawbacks of private retirement insurance. The first part of work is a theoretical analysis of features of retirement system reform, it discusses the concept of retirement system reform in Lithuania, risk management of private retirement funds. The second part analyses accumulated parts of retirement, differences between accumulation methods, provides and analyses calculations of accumulated funds.

**Key words:** social insurance, social insurance policy, social security system, accumulation reform, social insurance payments, retirement system, reform of retirement system, salary.

## SANTRAUKA

### **Privatus pensijų draudimas: privalumai ir trūkumai**

Šiuo metu daug kalbama apie pensijų reforma Lietuvoje. Dabartinė pensijų kaupimo sistema – tai galimybė kiekvienam, mokančiam socialinio draudimo įmokas, ne tik gauti senatvės pensiją iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau „Sodros“), bet ir kaupti lėšas pensijai privačiuose pensijų fonduose.

Pensijų kaupimo sistema – tai galimybė dalį „Sodros“ įmokų kaupti pensijų fonde. Šia galimybe pasinaudoję asmenys, dalį socialinio pensijų draudimo įmokų, šiuo metu mokamų „Sodrai“, nukreips į savo sąskaitą pasirinktame pensijų fonde. Renkantis pensijų fondą, vertėtų atsižvelgti į būsimą kaupimo trukmę, kuo ilgesnio laikotarpio pensijų fondo pelningumą, mokesčių dydį bei atkreipti dėmesį į jų derinį su fondo pajamingumu. Pasirinkus pensijų fondą, reikia su jį valdančia pensijų kaupimo bendrove sudaryti pensijų kaupimo sutartį.

Pensijų fonduose kaupiamos lėšos yra atskirtos nuo pensijų kaupimo bendrovės turto. Jos laikomos ne pačioje kaupimo bendrovėje, o specialiaame banke – depozitoriume, kurio veiklą taip pat prižiūrima ir kontroliuojama.

Mano darbo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti privačių pensijų draudimų privalumus ir trūkumus. Šitam tikslui pasiekti, išsikėliau hipotezę – pensijos sistemos kaupimo įgyvendinimas yra iš dalies efektyvus.

## SUMMARY

### **Private retirement insurance: benefits and drawbacks**

Today Lithuanian retirement reform is widely discussed. Current retirement pension accumulation system is an opportunity for everyone who pays social insurance fees not only to receive the retirement pension from State social insurance fund under the Ministry of Social security and work (hereinafter - "SoDra"), but also to accumulate retirement pension in private pension funds.

Retirement pension accumulation system provides a possibility to transfer part of "Sodra" payments to private retirement funds. People who take this opportunity will transfer part of the social insurance fees to their personal account in a retirement fund of their choice. When selecting a retirement fund one should consider accumulation period, long-term profitability of the retirement fund, amount of taxes and their correlation with the revenues of the fund. After selecting the retirement fund, a contract must be signed with a managing company.

Funds that are accumulated are separated from asset of fund management company, they are kept in a special bank (depositorium) which is supervised and controlled.

Purpose of my thesis is to analyze and evaluate the benefits and drawbacks of private retirement insurance. To achieve this goal I raised a hypothesis that implementation of retirement pension system is partially efficient.

## **PRIEDAI**

**1 PRIEDAS**

39 lentelė. VIDUTINIS MĖNESIO DARBO UŽMOKESTIS (LITAIŠ) DRAUDŽIAMŲJŲ PAJAMŲ KOEFICIENTUI IKI 1995 M. APSKAIČIUOTI

Metai ir mėnuo	Vidutinis darbo užmokestis	Metai ir mėnuo	Vidutinis darbo užmokestis
1984	1,84	1992 04	41,18
1985	1,9	1992 05	49,78
1986	1,95	1992 06	57,68
1987	2,04	1992 07	61,75
1988	2,23	1992 08	66,19
1989	2,44	1992 09	78,73
1990	2,83	1992 10	82,26
1991 01	3,12	1992 11	82,96
1991 02	3,6	1992 12	87,1
1991 03	4,08	1993 01	94,2
1991 04	4,56	1993 02	119,87
1991 05	5,22	1993 03	134,83
1991 06	5,9	1993 04	149,33
1991 07	6,66	1993 05	160,28
1991 08	6,82	1993 06	179,27
1991 09	7,4	1993 07	191,36
1991 10	9,6	1993 08	196,19
1991 11	13,42	1993 09	207,49
1991 12	21,65	1993 10	225,99
1992 01	22,79	1993 11	250,23
1992 02	27,98	1993 12	291,11
1992 03	32,4	1994	334,6

**2 PRIEDAS**

40 lentelė. DRAUDŽIAMOSIOS PAJAMOS (LITAIŠ), TAIKOMOS DRAUDŽIAMŪJŲ PAJAMŲ KOEFICIENTUI NUO 1995 M. APSKAIČIUOTI

Metai	Vidutinės mėnesio draudžiamosios pajamos
1995	427
1996	538
1997	694
1998	845
1999	886
2000	886
2001	886
Metų draudžiamosios pajamos	
2002	886
2003	894
2004	931
2005	1037
2006	1148
2007	1344
2008	1445
2009	1488
2010	1488

## 3 PRIEDAS

41 lentelė. PENSINIO AMŽIAUS DIDINIMAS

Metai	Moterys	Gimimo data	Vyrai	Gimimo data
2012	60 metų 4 mėn.	1952 m. sausio 1 d. - 1952 m. rugpjūčio 31 d.	62 metai 8 mėn.	1949 m. liepos 1 d. – 1950 m. balandžio 30 d.
2013	60 metų 8 mėn.	1952 m. rugsėjo 1 d. - 1953 m. balandžio 30 d.	62 metai 10 mėn.	1950 m. gegužės 1 d. – 1951 vasario 28 d.
2014	61 metai	1953 m. gegužės 1 d. - 1953 m. gruodžio 31 d.	63 metai	1951 m. kovo 1 d. – 1951 m. gruodžio 31 d.
2015	61 metai 4 mėn.	1954 m. sausio 1 d. - 1954 m. rugpjūčio 31 d.	63 metai 2 mėn.	1952 m. sausio 1 d. – 1952 m. spalio 31 d.
2016	61 metai 8 mėn.	1954 m. rugsėjo 1 d. - 1955 m. balandžio 30 d.	63 metai 4 mėn.	1952 m. lapkričio 1 d. – 1953 m. rugpjūčio 31 d.
2017	62 metai	1955 m. gegužės 1 d. - 1955 m. gruodžio 31 d.	63 metai 6 mėn.	1953 m. rugsėjo 1 d. – 1954 m. birželio 30 d.
2018	62 metai 4 mėn.	1956 m. sausio 1 d. - 1956 m. rugpjūčio 31 d.	63 metai 8 mėn.	1954 m. liepos 1 d. – 1955 m. balandžio 30 d.
2019	62 metų 8 mėn.	1956 m. rugsėjo 1 d. - 1957 m. balandžio 30 d.	63 metai 10 mėn.	1955 m. gegužės 1 d. – 1956 m. vasario 28 d.
2020	63 metai	1957 m. gegužės 1 d. - 1957 m. gruodžio 31 d.	64 metai	1956 m. kovo 1 d. – 1956 m. gruodžio 31 d.
2021	63 metų 4 mėn.	1958 m. sausio 1 d. – 1958 m. rugpjūčio 31 d.	64 metai 2 mėn.	1957 m. sausio 1 d. – 1957 m. spalio 31 d.
2022	63 metų 8 mėn.	1958 m. rugsėjo 1 d. - 1959 m. balandžio 30 d.	64 metai 4 mėn.	1957 m. lapkričio 1 d. – 1958 m. rugpjūčio 31 d.
2023	64 metai	1959 m. gegužės 1 d. - 1959 m. gruodžio 31 d.	64 metai 6 mėn.	1958 m. rugsėjo 1 d. – 1959 m. birželio 30 d.
2024	64 metų 4 mėn.	1960 m. sausio 1 d. - 1960 m. rugpjūčio 31 d.	64 metai 8 mėn.	1959 m. liepos 1 d. – 1960 m. balandžio 30 d.
2025	64 metų 8 mėn.	1960 m. rugsėjo 1 d. - 1961 m. balandžio 30 d.	64 metai 10 mėn.	1960 m. gegužės 1 d. – 1961 m. vasario 28 d.
2026	65 metai	1961 m. gegužės 1 d. ir vėliau	65 metai	1961 m. kovo 1 d. ir vėliau

## 4 PRIEDAS

42 entelė. ISTORINIS C KOEFICIENTAS

		Dalyvavimas II pakopoje- nuo tu metu										
Darbo pradžia	2013 nekaupė, bet skaičiavimo dieną pasirašė sutartį ir ims kaupti	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	Stažas
	0.76	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2013	0.795	0.731	-									1
2012	0.898	0.866	0.785					-				2
2011	0.932	0.910	0.857	0.785				-				3
2010	0.949	0.933	0.892	0.839	0.785			-				4
2009	0.959	0.946	0.914	0.871	0.828	0.774		-				5
2008	0.966	0.955	0.928	0.892	0.857	0.812	0.713		-			6
2007	0.971	0.962	0.939	0.908	0.877	0.839	0.754	0.675		-		7
2006	0.974	0.966	0.946	0.919	0.892	0.859	0.785	0.716	0.662		-	8
2005	0.977	0.970	0.952	0.928	0.904	0.875	0.809	0.747	0.699	0.663	-	9
2004	0.980	0.973	0.957	0.935	0.914	0.887	0.828	0.772	0.730	0.697	0.673	10
2003	0.981	0.976	0.961	0.941	0.922	0.897	0.844	0.793	0.754	0.724	0.702	11
2002	0.983	0.978	0.964	0.946	0.928	0.906	0.857	0.810	0.775	0.747	0.727	12
2001	0.984	0.979	0.967	0.950	0.934	0.913	0.868	0.825	0.792	0.767	0.748	13
2000	0.985	0.981	0.969	0.954	0.939	0.919	0.877	0.837	0.807	0.783	0.766	14
1999	0.986	0.982	0.971	0.957	0.943	0.925	0.885	0.848	0.820	0.798	0.782	15
1998	0.987	0.983	0.973	0.960	0.946	0.929	0.892	0.858	0.831	0.810	0.795	16
1997	0.988	0.984	0.975	0.962	0.949	0.934	0.899	0.866	0.841	0.821	0.807	17
1996	0.989	0.985	0.976	0.964	0.952	0.937	0.904	0.874	0.850	0.831	0.818	18
1995	0.989	0.986	0.977	0.966	0.955	0.941	0.909	0.880	0.858	0.840	0.828	19
1994	0.990	0.987	0.978	0.968	0.957	0.944	0.914	0.886	0.865	0.848	0.836	20
1993	0.990	0.987	0.980	0.969	0.959	0.946	0.918	0.892	0.871	0.855	0.844	21
1992	0.991	0.988	0.980	0.971	0.961	0.949	0.922	0.897	0.877	0.862	0.851	22
1991	0.991	0.988	0.981	0.972	0.963	0.951	0.925	0.901	0.882	0.868	0.858	23
1990	0.991	0.989	0.982	0.973	0.964	0.953	0.928	0.905	0.887	0.874	0.864	24
1989	0.992	0.989	0.983	0.974	0.966	0.955	0.931	0.909	0.892	0.879	0.869	25
1988	0.992	0.990	0.983	0.975	0.967	0.957	0.934	0.912	0.896	0.883	0.874	26
1987	0.992	0.990	0.984	0.976	0.968	0.958	0.936	0.916	0.900	0.888	0.879	27
1986	0.993	0.990	0.985	0.977	0.969	0.960	0.939	0.919	0.903	0.892	0.883	28
1985	0.993	0.991	0.985	0.978	0.970	0.961	0.941	0.922	0.907	0.895	0.887	29
1984	0.993	0.991	0.986	0.978	0.971	0.962	0.943	0.924	0.910	0.899	0.891	30
1983	0.993	0.991	0.986	0.979	0.972	0.964	0.945	0.927	0.913	0.902	0.894	31
1982	0.994	0.992	0.987	0.980	0.973	0.965	0.946	0.929	0.915	0.905	0.898	32
1981	0.994	0.992	0.987	0.980	0.974	0.966	0.948	0.931	0.918	0.908	0.901	33
1980	0.994	0.992	0.987	0.981	0.975	0.967	0.949	0.933	0.920	0.911	0.904	34





## 5 PRIEDAS

43 lentelė. C KOEFICIENTAS NUO 2014

Metai		C
2014	0.78	0.78
2015	0.78	0.78
2016	0.78	0.78
2017	0.78	0.78
2018	0.78	0.78
2019	0.78	0.78
2020	0.62	0.76
2021	0.62	0.74
2022	0.62	0.73
2023	0.62	0.72
2024	0.62	0.71
2025	0.62	0.70
2026	0.62	0.70
2027	0.62	0.69
2028	0.62	0.69
2029	0.62	0.68
2030	0.62	0.68
2031	0.62	0.68
2032	0.62	0.67
2033	0.62	0.67
2034	0.62	0.67
2035	0.62	0.67
2036	0.62	0.67
2037	0.62	0.66
2038	0.62	0.66

Metai		C
2039	0.62	0.66
2040	0.62	0.66
2041	0.62	0.66
2042	0.62	0.66
2043	0.62	0.66
2044	0.62	0.65
2045	0.62	0.65
2046	0.62	0.65
2047	0.62	0.65
2048	0.81	0.65
2049	0.62	0.65
2050	0.62	0.65
2051	0.62	0.65
2052	0.62	0.65
2053	0.62	0.65
2054	0.62	0.65
2055	0.62	0.65
2056	0.62	0.65
2057	0.62	0.65
2058	0.62	0.65
2059	0.62	0.65
2060	0.62	0.65
2061	0.62	0.65
2062	0.62	0.65
2063	0.62	0.65

**PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ**

2013 - 04 - 16  
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Ekonomikos ir finansų valdymo fakulteto / Ekonomikos ir verslo institutas

*(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)*

Studentas (-ė) AGNĖ TAMOŠAUSKIENĖ

*(vardas, pavardė)*

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„PRIVATUS PENSIJŲ DRAUDIMAS: PRIVALUMAI IR TRŪKUMAI“ :

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

\_\_\_\_\_  
*(parašas)*

\_\_\_\_\_  
*(vardas, pavardė)*